

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ VE BAŞKA BAZI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

DOKTORA TEZİ

Hatice KARAÇANTA

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Ali DÖNMEZ

ANKARA, 2002

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ) ANABİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ VE BAŞKA BAZI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

DOKTORA TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Ali DÖNMEZ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof.Dr. Ali DÖNMEZ

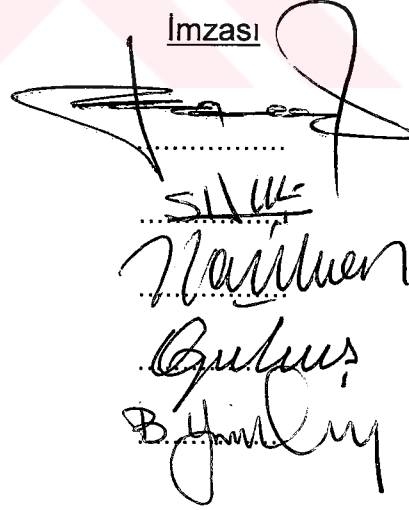
Prof.Dr. Selim HOVARDAOĞLU

Doç.Dr. Zehra DÖKMEN

Doç.Dr. Selahattin ÖĞÜLMÜŞ

Doç.Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK

İmzası

The image shows four handwritten signatures in black ink, each written over a dotted line. The signatures are: 1. A large, stylized signature of Prof. Dr. Ali Dönmez. 2. A signature of Prof. Dr. Selim Hovardaoğlu. 3. A signature of Doç. Dr. Zehra Dökmen. 4. A signature of Doç. Dr. Selahattin Öğülmüş. The signature of Doç. Dr. Binnur Yeşilyaprak is not visible in the image.

Tez Savunma Tarihi : 18.04.2022

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER	i
EKLER	iii
ÇİZELGELER	v
TEŞEKKÜR	vii

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
I.1. Grup İle İlgili Kuramlar	4
I.1.1. Toplumsal Kimlik Kuramı (TKK)	4
I.1.2. Kendini Sınıflandırma Kuramı (KSK)	11
I.1.3. Görelî Yoksunluk Kuramı (GYK)	13
I.1.4. Sosyal Baskınlık Kuramı (SBK)	15
I.1.4.a. Sosyal Baskınlık Yönelimi (SBY)	24
I.2. Grup Statüsü Algısı	31
I.3. Gruplar Arası Ayrımcılık ve Adaletsizlik Algısı	33
I.4. Etnik Gruplar	37
1.4.a Etnik Gruplar ve Vatanseverlik	41
I.5. Araştırmanın Amacı	46
I.6. Araştırmanın Önemi	48

BÖLÜM II	Sayfa
YÖNTEM	49
II.1. Denekler	49
II.2. Veri Toplama Araçları	50
II.2.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (Social Dominance Orientation Scale)	50
II.2.2. Vatanseverlik Ölçeği (Patriotism Scale)	54
II.2.2. Diğer Ölçeklerin Güvenirlik Çalışması	57
II.3. İşlem	60
II.4. Verilerin Çözümlemesi	60
BÖLÜM III	
BULGULAR	61
III.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Vatanseverlik, Grup içi Özdeşleşme, Adaletsizliğin Algısı ve Gruba Bağlılık Arasındaki İlişkiler.....	61
III.2. Grup Statüsünün Algılanmasına İlişkin Bulgular.....	65
III.3. Etnik Gruplar Arasında SBY, Vatanseverlik, Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı ve Gruba Bağlılık Açısından Farklılıklar.....	70
III.4. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Yordanmasına İlişkin Bulgular.....	73
III.5. Vatanseverliğin Yordanmasına İlişkin Bulgular.....	74

BÖLÜM IV

TARTIŞMA.....	75
IV.1. Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması	76
IV.2. Grup Statüsünün Algılanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	81
IV.3. SBY, Vatanseverlik, Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı ve Gruba Bağlılık Puanları: Etnik Gruplar Arasında Karşılaştırılmalarla İlgili Bulguların Tartışılması	83
IV.4. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Yordanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	84
IV.5. Vatanseverliğin Yordanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	85
KAYNAKLAR	87-98
ÖZET	99
SUMMARY.....	101
EKLER.....	103
EK 1 SDO Scale	
EK 2 Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği Türkçe formu	
EK 3 Patriotism Scale	
EK 4 Vatanseverlik Ölçeği	
EK 5 In Group Identification, Perceived Injustice, Perception of	

Group Status, Group Attachments

EK 6 Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı, Grup Statüsü

Algısı ve Gruba Bağlılık Ölçekleri.

ÇİZELGELER

BÖLÜM 2

Sayfa

- Çizelge 2.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği Madde Test Korelasyonları Ve Alt Grup-Üst Grup Ortalama, Standart Sapma, t Değerleri ve Faktör Yükleri... 53**
- Çizelge 2.2. Vatanseverlik Ölçeği Madde Test Korelasyonları Ve Alt Grup-Üst Grup Ortalama, Standart Sapma, t Değerleri ve Faktör Yükleri... 57**

BÖLÜM 3

- Çizelge 3.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, Vatanseverlik, Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı ve Gruba Bağlılık Puanları Arasındaki Korelasyonlar 62**
- Çizelge 3.2. Farklı Etnik Gruplarda Grup Statüsü Algısı Puanları Ortalama ve Standart Sapma Değerleri 66**

Çizelge 3.3. Grup Statüsü Algısı Puanlarına Uygulanan Varyans Analizi Sonuçları	67
Çizelge 3.4. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Vatanseverlik, Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı ve Gruba Bağlılık Ölçeklerinden Alınan Puanların Etnik Gruplar Açısından Karşılaştırılması	71
Çizelge 3.5. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Yordanması İçin Uygulanan Regrasyon Analizi Sonuçları	73
Çizelge 3.6. Vatanseverliğin Yordanması İçin Uygulanan Regrasyon Analizi Sonuçları	74

TEŞEKKÜR

Bu alıőma pek çok insanın katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, bu çalışmada danıőmanlıđımı üstlenerek her aőamada bana yol gösterdiği, beni desteklediği için sevgili hocam Prof. Dr. Ali Dönmez'e teşekkür etmek istiyorum.

Çalıőmamın baőından itibaren özellikle istatistiksel analizler konusunda her zorda kaldığımda danıőtıđım, desteğini esirgemeyen sevgili hocam Prof. Dr. Selim Hovardaoğlu'na teőekkürü bir borç bilirim.

Bu çalıőmayı okuyarak eleőtiri ve önerileriyle büyük katkıları olan sevgili hocam Doç. Dr. Zehra Dökmen'e çok teşekkür ederim.

Yine eleőtiri ve önerileriyle büyük katkıları olan Doç. Dr. Selahattin Öğülmüş'e teşekkür etmek isterim.

Bu çalıőmayı okuyarak göremediğim hataları görmemi sağlayan sevgili dostum, Yrd. Doç. Dr. őennur Kıőlak'a, sevgili Nurhan Er'e çok teőekkürler.

Çalıőmamın uygulama aşamasında bana yardım sağlayan sevgili Tolga ve Barıő'a ve ismini sayamadığım bir çok öğrenci arkadaőına minnettarlığımı belirtmek istiyorum.

Son olarak çalıőmam sırasında benden desteğini esirgemeyen sevgili eőim Ali Karaanta'ya teőekkürler.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Zamanımızın büyük bir bölümü gruplar içinde geçmektedir. Ancak, yine de grup süreçleri sonucu ortaya çıkan olay ve davranışların nedenleri kişisel özelliklerde aranmaktadır. Bu durum, kişi ve olaylara ilişkin yanlış yargılara varılmasına ve yanlış kararlara neden olabilmektedir. Grup, sosyal psikolojinin en toplumsal alanıdır (Hortaçsu, 1998). Tarihsel gelişim açısından incelendiğinde, sosyal psikolojide grup ve gruplar arası ilişkiler konusunun, İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği acı ve yıkıntıların hala devam ettiği ama sürekli bir barışın sağlanıp devam ettirilebileceğine ilişkin inançların güçlü olduğu 1950'li yıllarda oldukça popüler olduğu görülmektedir. Bu yıllarda özellikle Şerif, Lewin ve Asch'in grup kavramları önem kazanmıştır. Yöntemsel ve kuramsal açıdan bu alanda bir çığır açmasıyla tanınan Muzaffer Şerif ve onu izleyenler, grup ve gruplar arası davranışı belirleyen süreçleri ve yapıyı anlamaya çalıştılar. 1960'lı yıllarda araştırmacılar, söz konusu kuramsal temel çerçevesinde, grup içindeki bireylerin birbirlerine bağımlılığının altında yatan süreçleri araştırmaya başladılar. Ancak bu çalışmalar, bireyin yeniden tek başına, gruptan soyutlanmış olarak ele alınmasına yol açmış ve grup üyelerinin birbirlerine bağımlı ilişkilerinin, gruba üyelik yolu ile biçimlenebileceği gerçeği göz ardı

edilmiştir. Grup içinde karşılıklı olarak birbirine bağımlı olma, bireyler arası davranış olarak ele alınmaya, bu nedenle de grup içi davranışlar, bireyler arası davranıştan farksız görülmeye başlanmıştır (Hortaçsu,1998).

Şerif, Lewin ve Asch'ın grup olgusuna yaklaşım biçimleri, 1970'li yılların sonlarında Tajfel ve Turner tarafından tekrar gündeme getirilmiştir. Bu yazarlar Şerif'in görüşünden hareketle geliştirdikleri sosyal bilişsel görüşten yola çıkarak, bireyleri grup üyesi olarak ele almış ve grup davranışının sosyal algıda bilişsel ve sosyal süreçler arasındaki işlevsel bir etkileşim sonucu ortaya çıktığını ileri sürmüşlerdir. Tajfel ve arkadaşları 1970'li yıllarda yaptıkları bir dizi araştırma sonucuna dayanarak, bireyleri grup içi ve grup dışı olarak bilişsel bir kategorileştirmeye tabi tutmanın grup davranışını ortaya çıkardığını belirtmişlerdir. Tajfel'e (1981) göre bütünün her parçasında algılanan özellikler, o bütünü betimleyen ortak özellikleri oluşturur. Bu ortak özellikler de her grup üyesinin kendi sosyal kimliğinde temsil edilir. Grupla ilgili ortak özelliklerin her grup üyesinin zihnindeki bu temsili, grupların kendi üyelerinin sosyal olarak grupla özdeşleşmelerine neden olur. Seksenli yıllar, gruplar arası ilişkilerin ve bireylerin benlik kavramlarının gelişmesinde üyesi oldukları grupların önemini vurgulandığı dönem olmuştur. Gruplar arası ilişkiler, günümüz sosyal psikolojisinin özellikle Avrupa'da en verimli konularından biridir. Bu yoğunluğun toplumsal kökeni, bütün dünyada giderek vurgulanan etnik grup kimlikleri ve etnik grup çatışmalarında aranabilir (Hortaçsu,1998).

Son yıllarda bir yandan tüm ulusların birlikteliğiyle gerçekleştirilecek bir dünya devletinden söz edilirken, diğer yandan, öteden beri aynı devlet içinde varlığını sürdürme gelmiş olan azınlıklar ya da bölgesel gruplar, diğerlerinden farklılıklarını ön plana çıkararak değişik biçimlerde ayrı küçük devletler kurma isteklerini açığa vurmaktadırlar. Bir tarafta bütün insanları kucaklayacak milliyet, din, dil, ırk vb. farklılıkların önemini yitirdiği bir birlik düşüncesi, diğer tarafta böyle bir fikre tamamen aykırı siyasal ve toplumsal gelişmeler söz konusudur. Böyle bir ortamda kişilerin ait oldukları millete ve diğer milletlere yönelik algıları daha da önem kazanmaktadır. Çevremizdeki farklı etnik gruplar arasında süren çatışmalar gözlemlendiğinde, çatışan gruplardan bazılarının kendilerini yeniden tanımlama, diğerlerinin ise eski konumlarını ve üstünlüklerini koruma amacıyla bu mücadeleye girdiklerini görmekteyiz. Bu nedenle grup içi ve gruplar arası davranışı yöneten süreçlerin neler olduğunu anlamak önemlidir (Harlak ve Meşe,1996; Hortaçsu,1998).

Grupla ilgili kuramların tarihsel gelişiminden kısaca bahsettikten sonra araştırmanın konusu çerçevesinde grupla ilgili kuramsal yaklaşımlara bakmakta yarar vardır.

I.1. Grupla İlgili Kuramlar

Araştırmanın kuramsal çerçevesinin sunulduğu bu bölümde genel çizgileriyle grupla ilgili kuramsal yaklaşımlar üzerinde durulacaktır. Sosyal psikoloji literatüründe oldukça fazla yer tutan grup kuramları ve grupla ilgili çalışmalar araştırmanın konusu ve amacı yönünde sınırlandırılarak sunulmaya çalışılmıştır.

I.1.1. Toplumsal Kimlik Kuramı (TKK)

Bu noktada grup içi ve gruplar arası süreçlere açıklık getirmeye çalışan Toplumsal Kimlik Kuramı (Social Identity Theory) üzerinde daha ayrıntılı olarak durulacaktır. Kuram Tajfel, Turner ve arkadaşları tarafından gruplar arası ilişkiler üzerine yapılan bir dizi deneysel araştırmanın sonuçlarına dayanmaktadır. Toplumsal Kimlik Kuramı'na dayanılarak yapılan bu deneylerde, denekler herhangi bir konuda iki gruba ayrılmışlardır. Daha sonra deneklerden bir ödülü ya da parayı hangi gruptan olduğunu bildikleri iki kişi arasında paylaştırmaları istenmiştir. Tajfel ve arkadaşları'nın (1971) bir çalışmasında öğrenciler bir laboratuvara getirilerek sözde iki çağdaş ressama ilişkin tercihleri temelinde iki gruba ayrılmışlardır. Kendi grup üyeleriyle (ressam A'yı tercih edenler) ya da başka grup üyeleriyle (ressam B'yi tercih edenler) gerçek hiçbir etkileşimde bulunmamışlardır. Fakat onlardan deneye katılan bütün bireyleri değerlendirmeleri ve bazı ödülleri onlara dağıtmaları istendiğinde, hem değerlendirme ve hem de ödüllerin dağıtılması

aşamasında grup içi üyeleri kayırdıkları gözlenmiştir. Yazarlar, toplumsal sınıflandırma sürecinin grup içi yanlılık ve grup dışı ayrımcılık için yeterli olduğunu belirtmektedirler.

Gruplara ayırmanın tümüyle rastlantıya dayalı olarak yapıldığı deneylerde de deneklerin grup içi üyeleri kayırdıkları gözlenmiştir. Locksley ve arkadaşları (1980), denekleri bir kutudan kura çekerek gruplara ayırdıklarında bile deneklerin grup içi üyelere daha fazla ödül dağıttıkları gözlenmiştir. Bilişsel gruplandırma işlemi grup içi ve grup dışı üyelere karşı farklı tepkilerin gösterilmesi için yeterli olmuştur.

Bu deneylerde deneklerin ödülleri dağıtırken karşı grup üyeleriyle karşılaştırıldığında, kendi gruplarının üyelerini kayırmak eğiliminde oldukları gözlenmiştir (Tajfel,1981). Bir kişi bir kez kendini bir gruba ait hissetmeye başladığında, başka grupların üyelerini gözden çıkararak ait olduğu grubun üyelerine yanlı davranmak eğilimindedir. Bu eğilim grup içi üyelerin dış grup üyelerinden daha olumlu olarak değerlendirilmesinde ya da ödüllerin dağıtımında grup içi üyelerin kayrılmasında görülebilir.

Tajfel (1981), toplum-birey ilişkisini; kişinin, üyesi bulunduğu grup ve bu grubun toplum içerisindeki diğer gruplarla ilişkileri çerçevesinde kendi kimliğini belirlemesi ve bu toplumsal kimlik çerçevesinde bilişsel-davranışsal süreçlere girişmesi olarak ele almaktadır. Tajfel'in kuramının temel kavramları, toplumsal sınıflandırma, toplumsal kimlik ve toplumsal

karşılaştırmadır. Bu kavramlarla insanların niçin kendi gruplarını kayırırken diğer gruplara karşı ayrımcılık yaptıkları açıklanmaya çalışılmaktadır. Başka bir deyişle, kuram bu kavramlar yoluyla insanların niçin kendilerini bir gruba ya da başka bir gruba ait olarak gördükleri ve niçin kendi grup üyelerine karşı olumlu diğer grupların üyelerine karşı ise olumsuz tepkilerde buldukları sorularını yanıtlamaya çalışmaktadır. Kuramda kalıp yargı, ön yargı, gruplar arası çatışma, toplumsal hareketlilik, toplumsal değişme bu temel kavramlardan yararlanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Toplumsal Kimlik Kuramı'nın temel kavramları olan toplumsal sınıflandırma, toplumsal kimlik ve toplumsal karşılaştırma üzerinde aşağıda ayrıntılı olarak durulmuştur.

Toplumsal Kimlik Kuramına göre, insanlar çevrelerindeki varlıkları sınıflandırma eğilimindedirler. Sınıflandırma, her bir kategori içinde algılanan benzerliklerin ve farklılıkların vurgulanması yoluyla gerçekleşmektedir. Toplumsal sınıflandırma süreci, insanların bilişsel bir özelliği olan sınıflandırma eğilimi kadar, onların üyeleri oldukları grupların toplumsal konumu, diğer gruplarla ilişkileri, toplumun tarih ve kültürü tarafından da belirlenir. Sınıflandırmaya ölçüt olarak alınabilecek değişik boyutlar arasından hangisinin kullanılacağı toplumun güncel ve tarihsel değerlerine bağlıdır (aktaran, Hortaçsu, 1998).

Tajfel'e (1981) göre, kişilerin üyesi oldukları grubun toplum içindeki konumu onların kendilik değerlerini (kendilerine saygılarını) etkiler ve

toplumsal kimliklerini belirler. Yüksek konumdaki bir grubun üyeleri kendilerini düşük konumdaki bir grubun üyelerinden daha üstün görürler (Hortaçsu,1998). Toplumsal Kimlik Kuramı'na göre gruplar arası davranış sosyal sınıflandırma süreci ile ortaya çıkmaktadır. Bireyler kendilerini ait oldukları gruplara göre tanımlamakta ve değerlendirmektedirler. Toplumsal Kimlik Kuramı'na göre bireyin ait olduğu sosyal sınıflar (dil, etnik köken, siyasal görüş vb.), birey için referans çerçevesi oluşturur, bir bireyi diğerinden ayırır ve ona farklı bir kimlik kazandırır(Tajfel, 1981). Bireyin sosyal kimliği onun toplum içindeki konumunu belirler. Bireyin kendini nasıl tanımladığı ve nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşleri, onun çeşitli sosyal sınıflara üye olma bilgisi ile ilgilidir. Bu üyelikler bireylere sosyal kimlikler sunar. Sosyal kimlikler bireylerin kendi gruplarını diğer gruplarla karşılaştırarak değerlendirmelerini sağlar (Meşe, 1999). Sosyal kimlik kuramı, gruplar arası çatışmanın sosyal kimliğin öne çıkmasının bir sonucu olduğunu savunmaktadır. Düşük statülü grup üyeleri içinde buldukları koşullardaki eşitsizlikleri gördükçe sosyal kimliklerine daha çok sarılır ve kendi gruplarıyla daha sıkı özdeşleşirler. Düşük statülü grup üyelerinin yüksek statüdeki gruplara geçişlerinin mümkün olmadığı durumlarda daha çok kendi gruplarıyla özdeşleştikleri görülmektedir (Karakitapoğlu, 1999).

Duckitt ve Mphuthing'in (1998) bir çalışmalarında da gruplar arasındaki yarışma, çatışma, tehdit ve düşmanlık gibi boyutların gruplar arası davranışı belirlemede önemli olduğu görülmüştür. Grupla özdeşleşme çok yönlü bir süreçtir. Yarışmacı bir kimlik olan milliyetçilik ve bir kişinin ülkesine

ilişkin bir yakınlık duygusu olarak tanımlanabilen vatanseverlik bir gruba özdeşleşmenin farklı boyutlarını oluşturabilmektedir.

Toplumsal sınıflandırma süreci ile kişi hangi gruba ait olduğunu belirler ve kendisini ait hissettiği o grubun özellikleriyle tanımlamaya başlar. Toplumsal kimlik, toplumsal gruplara bağlanmamızdan ve onlarla özdeşleşmemizden doğmaktadır. Fakat özdeşleşme tek başına grup üyeliklerinin olumlu ya da olumsuz değerlendirilmesi için yeterli değildir. Bu değerlendirme için bir toplumsal karşılaştırma yani iç grubun dış gruba karşılaştırılması gerekmektedir. Toplumsal sınıflandırma sürecinde bireyler kendilerini aynı kategoride bulunan diğer kişilerle özdeşleşmiş olarak algırlar. Bireyler kendi grup üyeleriyle benzerliklerini belirgin hale getirmeye çalışırken diğer grupların üyeleriyle aralarındaki farklılıkları da abartmak eğilimindedirler (Turner ve arkadaşları, 1987; aktaran Meşe, 1999). Görüldüğü gibi toplumsal sınıflandırma ve toplumsal karşılaştırma süreçleri grup davranışının temelini oluşturan süreçlerdir. Sınıflandırma sürecinde benzer özellikler gösteren uyaranlar aynı kategori içinde, farklı özellikler gösteren uyaranlar farklı kategoriler içinde değerlendirilir. Toplumsal karşılaştırma süreci ile ise birey, kendi tutum, inanç ve davranışlarını diğerlerinininki ile karşılaştırarak değerlendirir (Meşe, 1999).

Tajfel, toplumsal sınıflandırmada kullanılan boyutlara ek olarak, toplumsal sınıflandırmaların sonuçlarının da araştırılması gerektiğini ileri sürmektedir. Toplumsal sınıflandırma sonucu gruplara ilişkin kalıp yargılar

oluşmakta ve kişilere üyeleri oldukları grubun bireyi olarak tepki gösterilmektedir (Hortaçsu,1998). Kalıp yargılar yaş, ırk, cinsiyet ve etnik köken gibi görsel olarak belirgin özellikler üzerine kurulu oldukları için algısal süreçler bu tür şemalar açısından önemlidir. Sınıflara ayırma algı üzerinde etkili olmakta, bir kişi bir kez siyah ya da beyaz olarak sınıflandırıldıktan sonra şemanın kalıpyargısal içeriği kişinin tipik grup üyesine ne kadar az ya da ne kadar çok benzediğine bakılmaksızın geçerli olmaktadır (Dönmez, 1994).

Bireyler, toplumsal değişikliklerle karşılaştıklarında kişisel bütünlüklerini koruyabilmek amacıyla toplumsal sınıflandırmalarını daha da belirginleştirirler. Kendi gruplarını daha olumlu, diğer grupları daha olumsuz ve birbirine benzer olarak görürler. Kendi gruplarıyla diğer gruplar arasında önemli saydıkları değer ölçütü açısından var olan farklılıkları abartırlar. Üyesi olunan grubu, diğer gruba kıyasla daha olumlu olarak algılama sosyal davranış açısından çok önemlidir. Daha önce de belirtildiği gibi, dış ve iç grup arasında farklılık algılama da güçlü ve yaygın bir eğilimdir. Grup içi bireyler hakkında verilen olumsuz bilgiler, daha az olumsuz olarak değerlendirilirken, dış grup üyeleri hakkındaki olumlu bilgiler görece görmezden gelinmektedir. Sonuç olarak grup içi üyeler daha olumlu olarak algılanmaktadır. Bu yanlılık dilde de vardır. Grup içine ve grup dışına ait olumlu ve olumsuz davranışların betimlenmesinde, grup kimliğini koruma ve kendine saygıyı sürdürme güdüsüyle dilsel yanlılıkların yapıldığı gözlenmektedir (Dökmen,1997;1998; Hortaçsu,1998; Yetim,1996).

İç ve dış gruba ilişkin algıyı etkileyen başka faktörler de vardır. Örneğin dış gruplar algılanırken, algılanan grubun sosyal statüsünün, cinsiyetinin, dış gruba aşinalık düzeyinin, dış grubun algılayanın grubuna benzerliğinin etkili olduğu gösterilmiştir. Toplumsal Kimlik Kuramı, insanların kendilerini bir grubun üyesi olarak kategorileştirdiklerinde, otomatik olarak kendi gruplarını diğer gruplardan daha olumlu olarak algıladıklarını ve bunun güdüsel bir eğilim olduğunu ileri sürmektedir. Bu eğilimin kaynağı da, genellikle kendine saygının korunması olarak görülmektedir. Bunun temelinde ise kimlik kavramı bulunmaktadır. Kendi kimliği hakkında olumlu değerlendirmeye sahip olma, en güçlü ve belki de en evrensel güdüdür. Toplumsal Kimlik Kuramı, kişinin, ait olduğu çeşitli sosyal kategorilerle olan özdeşleşimleri sonucu sosyal kimliğini oluşturduğunu ve olumlu bir sosyal kimliğe ve dolayısıyla olumlu bir benlik saygısına ulaştığını ileri sürmektedir (Chiasson, Charbonneau, Proulx, 1996 ; Dökmen,1997; 1998; Lorenzi, 1993 ve Lee, Ottati, 1993).

Daha önce de belirtildiği gibi karşıt gruplarla ilişkilerin önemli bir özelliği, insanların kendi gruplarının üyelerini kayırıp karşıt grup üyelerini olumsuz değerlendirmeleri ve/veya herhangi bir şeyi paylaşırken karşıt grup üyelerine paylarına düşenden daha azını vermeleridir. Perdue ve arkadaşları (1990), insanların 'biz'le birlikte verilen anlamsız heceleri olumlu, 'onlar'la birlikte verilen anlamsız heceleri ise olumsuz değerlendirdiklerini, ayrıca deneklere bilinç dışı olarak verilen 'biz' uyarınının olumlu sıfatlara

olan tepki süresini kısalttığını göstermiştir. Kısaca bu araştırma, insanların kendi gruplarını kayırdıklarına işaret etmektedir (Hortaçsu,1998). Sidanius, Pratto ve Mitchell (1994), bazı kişilerde kendi grubunu üstün görmenin diğer kişilere kıyasla daha önemli bir gereksinim olduğunu belirtmektedirler. Bu araştırmacılar da, sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan kişilerin, bu yönelimi düşük olan kişilere kıyasla kendi gruplarını daha çok kayırdıklarını göstermişlerdir. Sosyal baskınlık yönelimi gruplar arası ilişkilerin hiyerarşik ya da eşitliğe dayalı olup olmamasıyla ilgili yanlılığın temelinde yatan bir eğilimdir. Burada bireylerin gruplara girmelerini açıklamada yararlı bir yaklaşım olan kendini sınıflandırma kuramı üzerinde de biraz durmakta yarar vardır.

I.1.2. Kendini Sınıflandırma Kuramı (KSK)

Turner ve arkadaşlarının (1987) geliştirdiği Kendini Sınıflandırma Kuramı, herhangi bir toplumsal davranışın kişiler arası-gruplar arası boyutun neresinde ve nasıl yer aldığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Kendini Sınıflandırma Kuramı, Toplumsal Kimlik Kuramı'na dayanarak kimlik ve sınıflandırma kavramlarını daha da geliştirmiş, bireysel ve toplumsal kimlik arasındaki farklılığı yeniden tanımlamış ve kişilerin kendilerini ne zaman ve nasıl farklı biçimlerde algıladıklarına ilişkin açıklamalar getirmiştir. Buna göre kendini sınıflandırma ne kadar toplumsal olursa bireysel benlik o denli önemsiz hale gelmekte ve bireyler kimliksizleşmektedirler. Böyle bir durumda benlik gruba ilişkin kalıp yargılarla değerlendirilir. Birey ancak

grubun üyesi olarak vardır, kısaca bireyin davranışlarının temelinde yatan onun bireysel kimliğinden çok grup kimliğidir.

Kendini Sınıflandırma Kuramına göre, kendini sınıflandırma üç ana boyutta gerçekleşebilir; 1) üst düzey boyut (kendini insanlığın bir parçası olarak tanımlama), 2) sosyal boyut (kendini bir grubun üyesi olarak tanımlama), 3) bireysel boyut (kendini bireysel, kişiye özgü özelliklerle tanımlama). Örneğin birey kendisini en üst boyutta insan olarak, sosyal boyutta Türk, Burdurlu ya da Eskişehirli olarak, bireysel boyutta da güzel, çalışkan vb. özelliklerle tanımlayabilir.

Turner ve arkadaşları (1987), grubu üyeleri için psikolojik önemi ve anlamı olan, onların tutum ve davranışlarını etkileyen, üyeleri için toplumsal karşılaştırma, norm ve değerler edinme işlevlerini yerine getiren başlıca birim olarak tanımlamaktadır. Turner bu grubu sosyal psikolojik grup olarak da adlandırmaktadır. Bu tanım, hem üye olunan grubu hem de karşılaştırma grubunu kapsamaktadır. Turner, kişilerin kendilerini başkalarından farklı görmek istediklerini ve kendi grupları ile diğer gruplar arasında ayrımlar yaparak bu isteklerini gerçekleştirdiklerini öne sürmektedir. Kuramın ana kavramı benlik sınıflandırmasıdır.

Turner'a göre insan kendisini değişik grupların üyesi olarak görebilir. Bu durumda kişi üyesi olduğu her grubu belirlemede başka bir ölçüt kullanacak ve kendi grubuna karşıt bir grup yaratacaktır. Kendini bir grubun

üyesi olarak gören kişi grup kimliği ile davranacaktır. Kişi grup kimliği içinde davranırken kendisini ve diğer grup üyelerini grup normuna göre değerlendirir. Grup normu, ölçüt olarak alınan boyutta, kişinin kendi grubu ile diğer gruplar arasında farklılık oranını en yüksek değere çıkaran değerdir. Bu değer hem grup üyelerinin o boyut üzerindeki konumları hem de grubun ortalamasıyla belirlenir. Diğer grup, karşılaştırma boyutunun ne kadar uç noktasında ise grup normu da o kadar boyutun diğer ucunda olacaktır. Hortaçsu'ya (1998) göre, Turner'in kuramında, kendini tanımlama ve beğenme gereksinimi bireysel bir özellik niteliği taşımaktadır. Gruplar arası toplumsal konum farklılıkları olmasa da kişiler kendilerini beğenme gereksinimi nedeni ile bu farklılıkları yaratacaklardır.

Aşağıda gruplar arası süreçlerde önemli olan iç grup – dış grup karşılaştırmalarında karşılaştırmalara konu olabilen gruplar arası eşitsizlikler üzerinde duran Görelî Yoksunluk Kuramı ele alınmıştır.

1.1.3. Görelî Yoksunluk Kuramı (GYK)

Görelî Yoksunluk Kuramı, gruplar arasındaki eşitsizliği algılama ve buna bağlı duygular üzerine odaklanmıştır. Kuram, bir azınlık grubu üyelerinin kendi durumları ile diğerlerinin durumu ya da kendi gruplarının durumu ile diğer grupların durumları arasındaki farklılık algılarına dayanan olumsuz duyguları ele almaktadır (Crosby, 1976; Walker ve Pettigrew, 1984).

Walker ve Pettigrew'a (1984) göre, kişiler kendi grupları ve diğer gruplar arasında grup içi ve gruplar arası karşılaştırmalar yapabilirler. Bu karşılaştırmalarda, kişi kendi grubunun geçmişteki durumuyla şimdiki durumunu ya da kendi grubunun durumu ile diğer grubun durumunu karşılaştırabilir. Kişi aynı anda hem grup içi hem de gruplar arası karşılaştırmalar yapabilir. Bu karşılaştırmaların bireysel düzeyde yapılması ile grup düzeyinde yapılması farklı toplumsal davranış ve tepkilere neden olabilir. Bireysel düzeydeki karşılaştırmalar bireysel davranışlara yol açarken, grup düzeyindeki karşılaştırmalar toplu olarak grup davranışlarına neden olabilmektedir.

Görelî Yoksunluk Kuramına göre, birey kendi grubunu diğer gruplarla karşılaştırarak toplumsal kimliğini değerlendirir. Eğer değerlendirme sonucu olumsuzsa kişi görelî yoksunluk yaşar. Sonuçta birey kendi grubunu ya da karşılaştırma boyutunu değiştirmeye çalışır. Walker ve Pettigrew'a göre, kuramın asıl üzerinde durması gereken konu da iç grup ile dış grup arasındaki karşılaştırmalardır. Walker ve Pettigrew (1984), bu tür karşılaştırmalara "grup odaklı yoksunluk algısı" adını vermekte ve grup davranışını anlamada grup odaklı yoksunluk algısı üzerinde yoğunlaşmanın yararlı olabileceğini ileri sürmektedirler. Benmerkezci yoksunluk algısı ile grup odaklı yoksunluk algısı birbirinden farklıdır. İlkinin toplumsal davranışlar üzerinde pek bir etkisi yokken, ikincisinin etkisi çok büyük olabilir.

Bu araştırmada temel alınan yaklaşım Sosyal Baskınlık Kuramı (SBK) yaklaşımıdır. Aşağıda sunulan kuram ve onunla ilgili araştırmalardan elde edilen bulgular ilişkilendirilerek sosyal baskınlık yönelimi (SBY) kavramı açıklanmaya çalışılmıştır.

I.1.4. Sosyal Baskınlık Kuramı (SBK)

Son yıllarda grupla ilgili etkili bir diğer kuram da Sosyal Baskınlık Kuramı'dır (Social Dominance Theory). Grup temelli önyargı ve baskıya her an ve her yerde rastlanmakta olduğu gerçeğinden hareketle Sidanius ve arkadaşları tarafından (1991) geliştirilen Sosyal Baskınlık Kuramı, etnosentrizm ve ayrımcılıkla ilgili bir kuramdır.

Sosyal Baskınlık Kuramı'nın bazı görüşleri Toplumsal Kimlik Kuramı'yla örtüşmektedir. Sosyal Baskınlık Kuramı, Toplumsal Kimlik Kuramı'nda da belirtildiği gibi, sosyal karşılaştırma süreçlerinin grup içi yanlılık davranışının ortaya çıkmasında etkili olduğunu savunmaktadır. Bundan başka, tıpkı Toplumsal Kimlik Kuramı'nda olduğu gibi Sosyal Baskınlık Kuramı'nda da grup içi yanlılığa ilişkin bireysel davranışların, bireyin kendisine saygısını yükselttiği (yükseltmeye hizmet ettiği) vurgulanmaktadır. Fakat, bu iki model arasında bazı önemli farklılıklar da bulunmaktadır. Sosyal Baskınlık Kuramı, grup içi yanlılığın nedenlerine ilişkin olarak Toplumsal Kimlik Kuramı'ndan farklı bazı açıklamalarda bulunmaktadır. Öncelikle, Sosyal Baskınlık Kuramı grup içi yanlılığı, her

zaman ve her yerde var olan grup temelli hiyerarşik sistemlerin kurulmasına yönelik bir dürtü olarak görmektedir. Ek olarak, Toplumsal Kimlik Kuramı, grup dışı düşmanlık, saldırganlık ve baskınlıktan çok grup içi yanlılık konusunu ele alan daha dar kapsamlı bir kuramdır. Toplumsal Kimlik Kuramı ile ilgili önceki araştırmalar, grup içi özdeşleşmenin gruplar arası farklılaşmadan çok grup içi yanlılıkla ilişkili olduğunu göstermektedir (Hinkle, Taylor, Fox ve Cardomone, 1989). Öte yandan Sosyal Baskınlık Kuramı hem grup içi yanlılık hem de dış grubu kötülemenin temelinde grup temelli baskınlığa duyulan arzu olarak tanımlanabilen sosyal baskınlık yöneliminin rolünü vurgulamaktadır. Toplumsal Kimlik Kuramı, grup dışı bireyleri kötülemenin olumlu sosyal kimliğin gelişmesinde bir araç görevi gördüğünü ileri sürerken Sosyal Baskınlık Kuramı bunun üstün grup statüsünün devamını sağlayan bir araç olduğunu iddia etmektedir. Grup dışına yönelik duyguların ortaya çıkmasında etkili olan faktörler nelerdir? Dış gruplar üzerinde baskı kurma isteği olan sosyal baskınlık yönelimi Sosyal Baskınlık Kuramı'nın temelini oluşturmaktadır (Sidanius, 1993; Sidanius, Deverux ve Pratto, 1992; Sidanius ve Lui, 1992). Karmaşık sosyal sistemlerin tümü grup temelli hiyerarşiler ya da kast sistemleri kurma eğilimindedir. Sosyal Baskınlık Kuramı, grup içi ilişkileri hiyerarşik sosyal sistemler bağlamında ele alıp incelemektedir. Kurama göre bireyler, etnik, ırksal ya da sosyal sisteme dayalı grup temelli sosyal hiyerarşiler oluşturmak eğilimindedirler. Diğer bir deyişle, insanlar en üstte az sayıda grup ve en altta en azından bir grup yer alacak şekilde, grup temelli sosyal hiyerarşiler oluştururlar. Söz konusu grup temelli hiyerarşiler değişmeden varlığını

sürdürmek eğilimindedirler. Amerika Birleşik Devletleri'nde gözlenen etnik hiyerarşi buna örnek gösterilebilir. ABD'de hangi grupların üst (Avrupa kökenli Amerikalılar), hangi grupların alt statülü gruplar (Afrika kökenli Amerikalılar ve Latinler) oldukları konusunda yaygın bir görüş birliği vardır (Sidanius ve Pratto, 1993; Sidanius, 1993). Sosyal Baskınlık Kuramı'nın temel amacı bu türden grup temelli hiyerarşilerin oluşmasında ve sürdürülmesinde etkili olan mekanizmaları ortaya koymaktır. Toplumsal Kimlik Kuramı'nın aksine Sosyal Baskınlık Kuramı, bu grup temelli hiyerarşilerin grup içi yanlılığa bağlı olarak değil, daha çok grup dışı saldırganlık, baskı ve dış gruplar üzerinde baskınlık kurma isteğine bağlı olarak şekillenip geliştiğini ileri sürmektedir (Sidanius, Pratto ve Rabinowitz, 1994). Sosyal Baskınlık Kuramı, grup temelli hiyerarşinin ortaya çıkmasını ve varlığını korumasını sağlayan, sosyal baskınlık yönelimi olarak adlandırılan temel bir insani arzudan söz etmektedir (Sidanius, Pratto ve Mitchell, 1994).

Sosyal Baskınlık Kuramı, doğaları gereği tüm insan toplumlarında grup temelli hiyerarşilerin var olduğunu ve yine doğaları gereği bu toplumların baskıcı (oppressive) oldukları görüşünden hareketle ortaya atılmıştır. Berghe (1978), modern toplumların pek çoğunun yaş, cinsiyet ve grup sistemi olmak üzere üç sistemden oluştuğunu ileri sürmektedir. Grup sistemi, bireylerin klanlara, milletlere, ırklara, sosyal sınıflara ve dinsel mezheplere göre sınıflandırılmalarıdır (aktaran, Sidanius, 1993). Sosyal Baskınlık Kuramı, sosyal hiyerarşi içinde yer alan cinsiyet ve grup sistemleriyle ilgili bir kuramdır. Kuramın bunlarla ilgili dört varsayımı vardır: 1) İnsanlardan oluşan

sosyal sistemler, grup temelli sosyal hiyerarşiler oluşturma eğilimindedirler. Bu sosyal hiyerarşinin en üstünde en az bir baskın (hegemonic) grup, en altında ise en az bir olumsuz karşılaştırma grubu yer alır. 2) Kadınlarla karşılaştırıldığında erkekler daha fazla siyasal güce sahiptirler. Herhangi bir sosyal rolün gücü ne kadar fazlaysa, o rolün erkek tarafından üstlenilme olasılığı da o kadar artmaktadır. 3) Irkçılık, cinsiyet ayrımcılığı gibi grup çatışmasının ve grup baskısının pek çok türü grup temelli sosyal hiyerarşiye yönelik aynı eğilimin farklı oluşumları olarak değerlendirilebilir. 4) Sosyal hiyerarşinin ve ilkel grupların oluşumunun temelinde, insanlar tarafından benimsenen hayatta kalma stratejileri vardır (Sidanius, 1993; Sidanius, Pratto, Martin ve Stallworth, 1991; Sidanius, Devereux ve Pratto,1992; Sidanius, Pratto ve Bobo,1994).

Sosyal Baskınlık Kuramı, grup temelli sosyal hiyerarşinin üç temel süreç aracılığıyla ortaya çıktığını varsaymaktadır. Ortak bireysel ayrımcılık (aggregated individual discrimination), ortak kurumsal ayrımcılık (aggregated institutional discrimination) ve davranışsal asimetri (behavioral asymmetry). Bu üç süreç, grup kimliğinden, sosyal karşılaştırma süreçlerinden ve sosyal baskınlık yöneliminden etkilenen mitlerin meşrulaştırılmasıyla hayat bulmaktadır. Söz konusu süreçlere kısaca değinilecek olursa; Ortak bireysel ayrımcılık, A bireyini B bireyinden farklı kılan basit ve çoğu zaman fark edilemeyen davranışlardır. Bu türden bir ayrımcılığa, sırf adayın ait olduğu grupla ilişkisinden dolayı (Asyalı olmak) o adaya oy vermeme kararı alan bir seçmenin davranışı örnek gösterilebilir. Bu tür davranışlar uzun yıllar ve

birçok birey tarafından gösterildiğinde, gruplar arası sosyal statülerde bariz farklılıklar ortaya çıkacaktır. Farklı sosyal gruplara farklı sosyal olanaklar sunan kararlar ya da yasalar kurumsal ayrımcılık olarak adlandırılabilir. Güney Afrika'daki ırk ayrımıyla ilgili yasalar kurumsal ayrımcılığa örnek gösterilebilir. Bu tür yasalar, sosyal hiyerarşinin herhangi bir değişime uğramadan devam etmesini sağlar. Bireysel ve kurumsal ayrımcılığın yanı sıra davranışsal asimetri ile de sosyal hiyerarşinin devamı sağlanmaktadır. Davranışsal asimetri, bireylerin sosyal hiyerarşinin farklı düzeylerindeki gruplara ait davranış repertuarlarının farklı olmasıdır. Kurama göre, bu farklılıklar grup temelli hiyerarşik sistemden kaynaklanmakta ve bu sistemi pekiştiren dinamikler tarafından ortaya çıkarılmaktadır (Pratto, Stallworth, Sidanius ve Siers, 1997; Sidanius, 1993).

Davranışsal asimetrinin en az dört farklı çeşidi bulunmaktadır. Bunlar ; 1) Sistemli bir biçimde dış grup yanlılığı, 2) Asimetrik iç grup yanlılığı, 3) Kendini engelleme, 4) İdeolojik asimetri.

Sistemli dış grup yanlılığı: İç grup üyelerinin dış grup üyeleri lehine ayrımcılık yaptığı durumlarda dış grup yanlılığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum Sosyal Baskınlık Kuramı'nın beklentileriyle tutarlı olarak daha çok düşük statülü grup üyelerinde görülmektedir.

Asimetrik iç grup yanlılığı: Dış grup hayranlığının özel bir durumu olarak görülebilir ve her şeyin eşit olması koşulu ile iç grup yanlılığının düşük

statülü insanlar arasında yüksek statülüler arasında olduğundan daha az olduğunda ortaya çıkmaktadır. Örneğin; kişinin ırklar arası evliliğe karşı olması, onun kendi grubuna ya da iç gruba yönelik yanlılık derecesini yansıtmaktadır. Bu yanlılık düşük statülü grup üyeleri arasında yüksek statülü grup üyeleri arasında olduğundan daha az görülmektedir. Eğer ırklar arası evliliğe karşı olmak gibi bir iç grup yanlılığı simetrik olsaydı statüye bakılmaksızın, tüm etnik grupların bu tür evliliğe eşit derecede karşı olmaları gerekirdi. Halbuki Sosyal Baskınlık Kuramı yalnızca farklı etnik grupların ırklar arası evliliğe farklı derecelerde karşı olduklarını değil aynı zamanda bu karşı olma ile kişinin ait olduğu grubun sosyal statüsü arasında da olumlu bir ilişkinin bulunduğunu savunmaktadır. Grubun statüsü yükseldikçe bireyin ırklar arası evliliği destekleme düzeyi azalmaktadır.

Kendini engelleme: Ait oldukları grupla ilişkili stereotipler ve düşük beklentiler nedeniyle düşük statülü grup üyelerinin gerçek yeteneklerini tam olarak gösterememeleri durumunda davranışsal asimetrinin diğer bir çeşidi olan kendini engelleme durumu ortaya çıkmaktadır. Düşük düzeyli beklentiler ya da stereotipler, hem egemen grup üyelerinin ve hem de düşük statülü grup üyelerinin düşüncelerinde vardır. Kendini engelleme etkisi ilk olarak Rosenthal ve Jacopsen (1968) tarafından açık olarak gösterilmiştir. Bu araştırmacılar ilkökul öğretmenlerine Harvard öğrenme testi temelinde gelecek öğretim yılında sınıflarındaki hangi çocukların akademik açıdan hızlı bir gelişme gösterecekleri konusunda bilgi verdiler (gerçekte böyle bir test yoktur). Sonuçta aslında rastlantısal olarak akademik açıdan hızlı gelişme

göstereceği söylenen çocukların daha başarılı buldukları görülmüştür (aktaran, Sidanius, 1993).

İdeolojik Asimetri: Gruplar arası davranışlarda belirleyici olan ve en yaygın olarak kullanılan alanlardan biri de genel liberalizm – muhafazakarlık boyutudur. Bu boyut aralarında oy verme davranışının da bulunduğu bir dizi siyasal davranışı yordamaktadır ve genellenmiş siyasal davranış eğilimi olarak da düşünülebilir. Bu eğilim, ırksal ve etnik tutum ve davranışları da yordamaktadır. Dahası, genel sağ-sol boyutunun yüksek düzeyde iç grup yanlılığı ile de ilişkili olması olasılığı vardır. Ancak, davranışsal asimetri denencesine göre, sağ-sol boyutu ile iç grup yanlılığı arasındaki ilişkinin derecesi grubun sosyal statüsüne bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Grubun sosyal statüsü yükseldikçe bu ilişki artacaktır. Bir başka deyişle yüksek statülü gruplarda grup içi yanlılık ile genelleştirilmiş liberalizm–muhafazakarlık arasında görece güçlü bir ilişki beklenirken, düşük statülü gruplarda bu ikisi arasındaki ilişkinin daha zayıf olması beklenir. Çünkü düşük statülü gruplarda genel liberalizm – muhafazakarlık boyutunun bireyin grubunun devamı üzerinde pek fazla bir etkisi olmazken, baskın gruplarda siyasal ideolojinin en önemli işlevi baskın sosyal yapının sürdürülmesine yönelik bir işleyişi sağlamaktır. Bütün bunların net sonucu pekiştirilmiş toplumsal hiyerarşidir. Buna ideolojik asimetri denilmektedir. Sidanius ve Pratto (1999) araştırmalarında, ideolojik asimetri denencesini destekler biçimde grubun sosyal statüsü arttıkça, grup içi yanlılık ile siyasal muhafazakarlık arasındaki ilişkinin de güçlendiğini göstermişlerdir. Bu

araştırmanın sonuçlarına göre Amerika'da baskın grup olan Avrupa kökenli Amerikalılar için siyasal muhafazakarlık, dahil olunan grubun tarafını tutmakla ve etnik gruplar arasındaki farklılıkları sürdürmekle ilişkili olmaktadır. Oysa İspanyol ya da Afrika kökenli Amerikalılar söz konusu olduğunda siyasal muhafazakarlık büyük ölçüde yukarıda sıralanan durumlardan bağımsız olmaktadır.

Sosyal Baskınlık Kuramı, toplumların, bir grubun diğer gruplar karşısında üstünlüğünü körükleyici ideolojiler üzerinde bir uzlaşma sağlamak yoluyla, grup çatışmasını en alt düzeye indirdiğini ileri sürmektedir (Sidanius, Pratto, Martin ve Stallwort, 1991). Ayrıca gruplar arası eşitsizliği körükleyen ya da devam ettiren ideolojiler, benliği açığa vuran gerçekler olarak toplumun büyük bir kesimince kabul görürler ve kuram bunları hiyerarşiyi meşrulaştıran mitler (hierarchy-legitimizing myths) olarak adlandırmaktadır. Başka bir ifadeyle, Sosyal Baskınlık Kuramı'nda grubun inançları, tutumları ve ideolojileri meşrulaştırıcı mitler olarak adlandırılmaktadır. Çoğunlukla onaylanan ve grup temelli eşitsizliğe katkıda bulunan meşrulaştırıcı mitler, baskının oluşmasını ve değişmeden varlığını korumasını sağlamaktadır. Meşrulaştırıcı mitler, sosyal sistem içinde toplumsal değerlerin adaletsiz dağılımına ve sosyal sistemin hiyerarşik yapısına ahlaki ve entelektüel açıdan bir meşruluk kazandırmaktadır. Kurama göre, mitler olumlu ve olumsuz değerlerin bireyler arasında nasıl paylaşılması gerektiğini belirleyerek, gruplar arası çatışmayı en aza indirmektedir. Örneğin, siyah karşıtı ırkçılık ideolojisi Amerika'daki okullarda, kiliselerde, bankalarda, toplu

taşıma araçlarında, evlilik yasalarında ve adalet sisteminde, Afrika kökenli Amerikalılara uygulanan kurumsal ayrımcılık hareketleriyle aynı dönemde ortaya çıkmıştır. Bazı insanların değerleri kadar iyi olmadıklarını ve dolayısıyla değerlerine göre daha az toplumsal değere sahip olmaları gerektiğini ileri süren ideolojiler, sosyal eşitsizliği körükleyen ya da devamını sağlayan meşrulaştırıcı mitlerdir. Başka bazı ideolojiler ise, eşitsizliğin azaltılmasına hizmet ederler. Örneğin, evrensel insan haklarının içerdiği görüşler insanları kategorilere ve gruplara ayırmayan eşitlikçi ideolojilerdir. Kısaca, sosyal eşitsizliğin derecesini artırıcı bir rol oynayan 'hiyerarşiyi artırıcı' ve sosyal adalete hizmet eden 'hiyerarşiyi azaltıcı' olmak üzere iki tür meşrulaştırıcı mit vardır (Sidanius, Pratto, Martin ve Stallworth, 1991; Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994; Sidanius, Pratto ve Rabinowitz, 1994).

Meşrulaştırıcı mitlerin kabulünün, toplumlardaki eşitsizliğin düzeyi üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu ileri süren kuramsal açıklamadan hareketle, eşitsizliği artıran ya da azaltan ideolojilerin kabul ya da red edilmesine neden olan faktörlerin anlaşılması son derece önemlidir. Sosyal baskınlık yönelimi de bu faktörlerden biridir. Sosyal Baskınlık Yönelimi üzerinde aşağıda ayrıntılı olarak durulmuştur.

I.1.4.a. Sosyal Baskınlık Yönelimi (Social Dominance Orientation)

Kurama adını veren ve temel ögesi olan sosyal baskınlık yönelimi (SBY), bireylerin ve içinde buldukları grupların, diğer gruplar üzerinde sosyal baskınlığa ve üstünlüğe sahip olmayı istedikleri ölçüde işlerlik kazanmaktadır. Sosyal Baskınlık Yönelimi gruplar arası ilişkilerde yer alan genel tutumsal (attitudinal) bir yönelimdir. Bu, bireyin gruplar arası ilişkilerin hiyerarşik ya da eşitliğe dayalı olup olmamasıyla ilgili yanlılığını ortaya koyan bir yönelimdir. Sosyal Baskınlık Kuramı'na göre grup dışına yönelik saldırganlık ve baskınlığın ortaya çıkmasında etkili olan temel faktörlerden biri de bu yönelimdir. Sosyal baskınlık yönelimi, sosyal gruplar arasında baskın hiyerarşik ilişkiler yaratmayı istemekle ilişkili bireysel bir değişken olarak da tanımlanabilir. Sosyal Baskınlık Kuramı'na göre, sosyal baskınlık yönelimi daha yüksek olan bireyler, hiyerarşi artırıcı ideoloji ve siyasetlerden yana olmaktadır (Allen ve ark.,2000; Sidanius, 1993; Sidanius, Mitchel ve Pratto,1994). O halde sosyal baskınlık yönelimi, bireyin gruplar arası ilişkilerle ilgili ideolojileri ve siyasetleri kabul ya da reddetmesini belirleyici nitelikte, merkezi bir bireysel farklılık değişkenidir. Sosyal Baskınlık Kuramı'na göre dış gruba yönelik değerlendirmeler ve davranışlar, bireyin sosyal baskınlık yönelimi düzeyine göre değişmektedir. Sosyal baskınlık yönelimi, bireyin ait olduğu grubun diğer gruplar karşısında üstün olması, onlardan daha iyi bir konumda bulunması ve bu gruplar üzerinde baskınlık kurma isteğidir (Sidanius, 1993). Kurama göre, bu yönelim, yalnızca grup içi yanlılık ve dış grup ayrımcılığı üzerinde etkili olmayıp aynı zamanda dış

gruplara ve bu grupların üyelerine yönelik bütün düşmanca davranışlar üzerinde de etkili olmaktadır. Bu davranışlar dış gruplara yönelik olumsuz değerlendirmeleri, dış grubun başarısızlıkları karşısında içsel ve olumsuz yüklemeleri ve dış grup üyelerine yönelik şiddet içeren davranışları da kapsamaktadır (Sidanius, Mitchell ve Pratto,1994).

Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireylerin, sosyal eşitsizliği körükleyici ve devamını sağlayıcı roller üstlenmeleri ve sosyal eşitsizliğin artması için çaba gösteren sosyal kurumlara girmeleri beklenebilir. Buna karşılık, sosyal baskınlık yönelimi düşük bireylerin, eşitsizliğin azalması için çaba gösteren sosyal kurumlara üye olmaları ve eşitsizliği azaltıcı roller üstlenmeleri beklenebilir. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler, kendilerinden düşük statüye sahip kişilere karşı pek fazla empatik olmamak, görece muhafazakar, ırkçı ve önyargılı olmak eğilimindedirler. Bu yönüyle yüksek sosyal baskınlık yönelimi ile yetkeci kişilik arasında bir bağlantı kurulabilir. Ancak Sosyal Baskınlık Kuramı'nın ileri sürdüğü sosyal baskınlık yönelimi kavramı, bazı yönlerden klasik yetkeci kişilik kavramından farklıdır. Öncelikle yetkeci kişilikle ilgilenen klasik kuramlarda, bu tür kişiliğin normal olmayan patolojik bir oluşum olup, yetersizlik ve şiddet duygularıyla ilişkili bir benlik savunması şekli olduğu savunulur. Oysa sosyal baskınlık yönelimi, sapkınlık olarak düşünülmemekte, daha çok kişiden kişiye farklılık gösteren normal insani bir eğilim olarak kabul edilmektedir. Ayrıca yetkeci kişilik kuramı, yetkeciliğin psikodinamik süreçlerden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Özellikle Adorno (1950), katı ve şiddet yanlısı ana-babaların,

çocuk ile kendileri arasındaki çatışmayı çözümlenmesi olanaksız bir düzeye taşıdığını ve bu çatışmanın ortadan kalkması için çocuğun ya tıpkı yetişkin gibi hoşgörüsüz ve otoriteye boyun eğer hale geldiğini iddia etmektedir(aktaran, Pratto, Sidanius Stallworth ve Malle, 1994). Aksine Sosyal Baskınlık Kuramı'nı savunanlar, yüksek sosyal baskınlık yönelimi eğiliminin ortaya çıkmasında yukarıdaki gibi bir öykünün yaşanmasının zorunlu olmadığını ileri sürmektedirler. Bireyin sosyal baskınlık yönelimi düzeyinin düşük ya da yüksek olmasında daha çok toplumsallaşma ve mizacın etkili olduğu düşünülmektedir. En önemlisi de temelde yetkeci kişilik, yetke figürüyle birlikteki yaşantılar sonucu ortaya çıkan bir egemenlik arzusu olarak görülürken, sosyal baskınlık yönelimi, bazı insan kategorilerinin başkalarına egemen olma arzusu olarak görülmektedir (Pratto, Sidanius Stallworth ve Malle, 1994; Whitley, 1999).

Daha önce de değinildiği gibi, grup baskınlığına ilişkin genel tercihlerde önemli bireysel farklılıklar söz konusudur ve bu farklılık sosyal baskınlık yönelimi olarak adlandırılmaktadır. Adından da anlaşılacağı gibi, sosyal baskınlık yönelimi, gruplar arası ilişkilerle ilgili örtük bir değer ya da genel bir sosyal tutumsal yönelim olarak kabul edilebilir. Başka bir deyişle, bireylerin, gruba dayalı hiyerarşinin toplum içinde varlığını sürdürebilmesi için sergiledikleri çaba ve destek düzeyi sosyal baskınlık yönelimi olarak adlandırılmaktadır (Sidanius, 1993). Yukarıda da değinildiği gibi, baskının derecesi bir toplumdan diğerine bazı değişiklikler göstermektedir. Ancak, pek çok toplumda üstün grup ve alt grup tanımlaması yapan, bu ayrımı ve bu

ayırım sonucunda ortaya çıkan politikaları meşrulaştırmaya çalışan, toplumda ortak olan mitler gibi eşitsizliğe katkıda bulunan ortak temel sosyal psikolojik öğeler bulunmaktadır.

Sosyal baskınlık yönelimi ile eşitsizliği temel alan ideolojiler arasında da bir ilişki vardır. Sosyal baskınlık yönelimi, grup dinamikleri ve çatışma konusunda açık ipuçları sunan bir kişilik yapısı olarak da tanımlanabilir. Bu yapı, ölüm cezasının desteklenmesi, siyasal muhafazakarlık (Pratto, Sidanius, Stalworth ve Malle, 1994) gibi siyasal tutumlar açısından da önemli ipuçları sunmaktadır (Rabinowitz, 1999). Önceki araştırmalar, Amerika'dan çok daha eşitlikçi bir ülke olarak kabul edilen İsveç'te grup baskınlığı yönelimi ile kapitalizmin (Sidanius ve Pratto, 1993b), ırkçılığın ve cinsiyet ayrımcılığının (Sidanius, Devereux ve Pratto, 1992) desteklenmesi arasında bir ilişki olduğuna, aynı zamanda Avustralya, Rusya, İsveç ve ABD'de gözlenen aynı türden cinsiyet ayrımcılığına (Sidanius, Pratto ve Brief, 1995) işaret etmektedir.

Sosyal baskınlık yönelimine sahip bireyler, diğer insanlar üzerinde bireysel bir baskınlık kurmaktan çok, kendi gruplarının diğer gruplar üzerinde baskınlık kurmasını istediklerinden, sosyal baskınlık yönelimi bireysel baskınlık yöneliminden farklıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, sosyal baskınlık yönelimi yetkecilikten de farklı bir değişkendir (Sidanius, Pratto ve Rabinowitz, 1994). Bu yönelim, siyasal muhafazakarlık ya da yetkecilik gibi yapılara indirgenemez. Pratto ve arkadaşları (1994) sosyal baskınlık

yönelimine ilişkin bireysel değişkenliğin yukarda açıklanan ideolojilerle, siyasal tutumlarla ve hiyerarşik rollerle benzer ilişki kalıplarına sahip olduğunu savunmakta ve pek çok toplumda da güvenilir bir biçimde ölçülebileceğini belirtmektedirler (Pratto, Sidanius Stallworth ve Malle, 1994; Rabinowitz,1999).

Olumsuz karşılaştırma gruplarına yönelik, grup temelli sosyal hiyerarşi ve ayrımın tüm sosyal sistemlerde bulunduğu düşünülmele birlikte, normal koşullar altında bu ayrım belli bir düzeyde kalmakta ve soykırım noktasına ulaşmamaktadır. Kuram, bu durumu baskı dengesi olarak adlandırmaktadır. Bu nokta hiyerarşiyi arttıran faktörler ile hiyerarşiyi azaltan faktörler arasında bir denge noktasıdır. Sosyal sistemler içerisinde bazı sosyal kurumlar, gelenekler ve ideolojiler grup temelli hiyerarşi düzeyini artırma eğilimindedirler. Başka bazı sosyal kurumlar, gelenekler ve ideolojiler ise, sosyal eşitliği artırıcı bir role sahiptirler ve hiyerarşiyi azaltıcı bir rol üstlenmişlerdir.

Sosyal baskınlık yönelimi düzeylerinin toplumsal eşitlik ya da eşitsizliğe katkı yollarından biri de bireylerin yüklendikleri rol çeşitleridir. Bunlar, özellikle eşitsizliği arttıran ya da azaltan rollerdir. Bu nedenle Sosyal Baskınlık Kuramı, sosyal baskınlık yönelimi düzeyi daha yüksek olanların toplumsal eşitsizliği arttıran ya da sürdüren rolleri seçeceklerini, buna karşılık sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri düşük olanların eşitsizliği azaltan rolleri seçeceklerini savunmaktadır (Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994;

Pratto, Tatar ve Conway-Lanz,1999; Sidanius, Feshbach, Levin ve Pratto, 1997). Sidanius ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırmada, cinsiyet, ırk gibi faktörler kontrol edildiğinde, hukuk fakültesi gibi hiyerarşiyi arttıran bölümlerde okuyan öğrencilerin hiyerarşiyi azaltan bölümlerde okuyan öğrencilerden daha fazla sosyal baskınlık yönelimi sergilediklerini göstermiştir (Sidanius, Pratto, Martin ve Stallworth, 1991).

Sosyal baskınlık üzerinde çalışan araştırmacılara göre, hiyerarşi arttırıcı nitelikteki mekanizmalardan biri de daha önce de değinildiği gibi ideolojik asimetri dir. İdeolojik asimetri, yüksek ve düşük statülü grup üyelerinin temel değerleri ve farklı gruplara ve sosyal politikalara karşı gösterdikleri tutumlar arasındaki sistematik farklılıklardır. Başka bir deyişle düşük statülü gruplarla karşılaştırıldığında, yüksek statülü gruplarda meşrulaştırıcı mitler ile sosyal baskınlık yönelimi arasında daha güçlü bir ilişki kestirimi ideolojik asimetri denencesi olarak adlandırılmaktadır. Kısaca, sosyal baskınlık yöneliminin farklı sosyal kategorilerde farklı işlemesine ideolojik asimetri denilmektedir. Sidanius'a (1993) göre, gruplar arası statü farklılıklarını körükleyen tutumlar, inançlar ve ideolojilerle, eşitlik karşıtı değerler arasında çok güçlü bir ilişki vardır. Sidanius ve arkadaşları, ideolojik asimetri denencesinden hareketle eşitlik karşıtı değerlerin genel bir ölçümü olan sosyal baskınlık yönelimi ile sosyal eşitsizliği körükleyen politikalara taraf olma arasındaki olumlu ilişkinin yüksek statülü grubun üyelerinde düşük statülü grubun üyelerinde olduğundan daha güçlü olduğunu belirtmektedirler. Sosyal Baskınlık Kuramı'na göre, düşük statülü grubun

üyeleri ile karşılaştırıldığında, yüksek statülü grubun üyeleri, gruplar arası hiyerarşide daha güçlü bir konumdadırlar. Bundan dolayı, Sosyal Baskınlık Kuramı, yüksek statülü grubun üyelerinin sahip olduğu sosyal baskınlık yönelimi gibi kimlik değişkenlerinin ve muhafazakarlık gibi siyasal ideolojilerin, adaletsiz sosyal tutum ve politikaları arttırdığını savunmaktadır (Levin, Sidanius, 1999; Sidanius, Pratto ve Rabinowitz,1994; Rabinowitz,1999). Rabinowitz'in (1999) bir çalışmasında sosyal baskınlık yöneliminden siyasal tutumların yordanmasında da yararlanılabileceği ortaya konmuştur.

Heaven ve arkadaşları (2000), çalışmalarında Güney Afrikalı beyazların (baskın grup) sosyal baskınlık yönelimi düzeylerinin Güney Afrikalı ve Amerikalı siyahlara göre (alt gruplar) daha yüksek olduğunu gözlemişlerdir. Pratto ve arkadaşları (2000), dört farklı kültürde (Kanada, Tayvan, İsrail ve Çin) yaptıkları bir araştırmada sosyal baskınlık yöneliminin grup temelli baskınlığın olduğu her toplumda ölçülebileceğini göstermişlerdir. Aynı araştırmada sosyal baskınlık yönelimi ile alt grupları destekleyici tutumlar arasında olumsuz, baskın grupları destekleyici tutumlar arasında ise olumlu bir ilişki bulunmuştur. Araştırmada Kanada, Tayvan ve İsrail'de yerli halka (alt grup) karşı ön yargı ve militarizmin desteklenmesi ile sosyal baskınlık yönelimi arasında bir ilişki gözlenmiştir. Ayrıca Tayvan'da siyasal baskınlığın desteklenmesiyle sosyal baskınlık yönelimi arasında da bir ilişki vardır. Bu bulgular Sosyal Baskınlık Kuramını desteklemektedir.

Sosyal Baskınlık Kuramına göre, üstün grup-alt grup tanımlaması yapan, bu ayrımı ve bu ayrım sonrası ortaya çıkan politikaları kaçınılmaz olarak meşrulaştırmaya çalışan ve toplumda herkes tarafından paylaşılan mitler sosyal baskınlık yönelimi ile ilişkili olmalıdır. Meşrulaştırıcı bir mit görevi gördüğü için muhafazakarlıkla sosyal baskınlık yönelimi arasında da bir ilişkinin bulunması beklenir (Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle ,1994). Pratto ve arkadaşları (2000), üst gruplarla yaptığı çalışmalarında muhafazakarlığın yalnızca grup baskınlığını sembolize ettiği durumlarda yani meşrulaştırıcı mit olarak işlev gördüğü durumlarda sosyal baskınlık yönelimi ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Örneğin Kanada'da çevre karşıtı görüşler ancak yerli halk (alt grup) üzerinde bir baskınlığı haklı çıkardıklarında sosyal baskınlık yönelimi ile ilişkili bulunmuştur.

1.2. Grup Statüsü Algısı (Perceived of Group Status)

Gruplar her zaman eşit konumda bulunmayabilir. Bazı insanlar görece daha yüksek konumlu grupların üyesiyken, diğerleri daha düşük konumlu grupların üyesi olabilirler. Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle (1994), ABD'de sosyal baskınlık yöneliminin siyah karşıtı ırkçılıkla ilişkili olduğunu gözlemişlerdir. Siyah karşıtı ırkçılık, grup statüsü ile ilgili temel ideolojilerin belli başlılarından biri olan etnik önyargının ABD'deki en önemli yansımasıdır.

Yüksek statülü gruplara üye bireyler böyle gruplarda oldukları için büyük kazançlar elde ederlerken, düşük statüye sahip grupların üyeleri

herhangi bir kazanç elde edemezler ve kendilerini sosyal ve psikolojik olarak bu gruptan uzaklaştırma eğiliminde olurlar. Toplumsal Kimlik Kuramı'na göre bireyler, kendi gruplarıyla diğer gruplar arasında karşılaştırma yaptıklarında, sonuç kendi lehlerine değilse; ya gruplarını terk ederler ya da gruplarının konumlarını değiştirmeye çalışırlar. Bireylerin gruplarının konumunu değiştirmeye çalışırken kullandıkları yollardan biri, sosyal yarışmadır. Sakallı'ya (2001) göre sosyal yarışma, alt grup gruplar arasındaki yapıyı adaletsiz ve mantıksız bulduğu zaman gözlenir. Sosyal yarışma durumunda alt grubun üyeleri gruplarının konumunu değiştirmek için, üyelerini topluca harekete geçirerek mücadele edebilirler. Fakat üst konumdaki grubun üyeleri de avantajlı konumlarını korumak için çaba göstereceklerinden, bu tür sosyal yarışma stratejileri şiddetli mücadelelerle sonuçlanabilir (Karakitapoğlu, 1999).

Toplumsal eşitsizlik düşük konumdaki gruptaki kişilerce haksızlık olarak algılanmayabilmekte hatta meşru ve haklı da görülebilmektedir. Major ve Testa (1989), haksızlığın olduğu bir durumda zarar görenlerin kendi olumsuz koşullarını hak ettiklerine inanmak eğiliminde olduklarını belirtmektedir. Aynı zamanda bu durumda düşük konumlu gruptaki kişiler kendilerini yüksek konumlu gruptakilerle değil, kendilerinden daha düşük konumdakilerle karşılaştırmakta, böylece haksızlığa uğradıklarını düşünmemektedirler. Kişiler benlik değerlerini korumak için güdülendiklerinde kendi durumlarını, kendilerinden daha kötü durumda olanlarla karşılaştırırlar ve durumlarından şikayet etmezler. Kan bağı, ırk,

etniklik gibi ortak özelliklere dayanan gruplar genellikle yaşam boyu ait olunan gruplardır. İnsanlar bu tür gruplardan çıkamayacaklarını bilirler (Hortaçsu, 1998). Eğer insanlar üyesi oldukları gruptan çıkamayacaklarını bilirse gruplarını farklı şekilde değerlendirmeye başlayabilirler.

Rabinowitz'in (1999) araştırmasında, sosyal baskınlık yöneliminin farklı statüye sahip gruplara üye bireylerde farklı şekilde işlediği saptanmıştır. Yüksek statüye sahip gruplara üye kişilerde yüksek düzeyde sosyal baskınlık yönelimi ile grup içi desteğin artışı arasında bir ilişki olduğu gözlenirken, düşük statülü gruplarda yüksek düzeyde sosyal baskınlık yönelimi, yüksek statülü dış gruplara yönelik bir yanlılık olarak ortaya çıkmaktadır.

I.3. Gruplar Arası Ayrımcılık ve Adaletsizlik Algısı (Intergroup Discrimination and Perceived Injustice)

Toplumsal Kimlik Kuramı'na göre, dış grubun eşit ya da düşük bir statüye sahip olduğunun düşünüldüğü durumlarda, değerlendirmelerde ve davranışlarda iç grubun lehine olacak şekilde bir ayrımcılık ortaya çıkmaktadır. Kurama göre, bu tür bir yanlılık, dış gruba yönelik bir düşmanlıktan çok iç gruba yönelik bir yanlılıktır (Brewer, 1979). Gruplar arası ayrımcılığın bazı biçimlerini grup içi yanlılıkla açıklamak mümkün olmakla birlikte, ırklar arası şiddet, etnik temizlik ve etnik çatışmalar gibi başka bazı türlerini yalnızca grup içi yanlılıkla açıklamak oldukça güçtür. Sosyal

Baskınlık Kuramına göre, gruplar arasında gözlenen bu tür ayrımcılık hareketleri, dış gruplar üzerinde baskınlık kurma isteğinin bir göstergesidir (Sidanius, Pratto ve Mitchel, 1994).

Etnik azınlıklara üye bireylerin sosyo-politik tutumlarını açıklamada, grup yanlılığı ya da bireysel ideolojiyi konu edinen geleneksel psikolojik ya da siyasal kuramlar yetersiz kalmaktadır. Grup çatışmasıyla ilgilenen kuramcılar, bazı bireylerin ait oldukları grubu destekleme eğilimi gösterirken diğerlerinin neden kendi grupları dışında başka bir grubu destekleme eğilimi gösterdikleri üzerinde önemle durmaktadırlar. Ancak araştırmacılar, geleneksel kuramlarla düşük statülü gruplara dahil bireylerin, gruplarına ters düşecek şekilde davranmalarını ve eşitlikten yana olmayan bir toplumsal sisteme destek vermelerini açıklayamamaktadırlar (Rabinowitz, 1999).

Rabinowitz'in (1999) bir araştırmasında, bireylerin eşitsizliği savunan ideolojilere bağlanma nedenleri üzerinde durulmaktadır. Bireylerin hiyerarşiye dayalı ideolojileri destekleme düzeyleri, onların sosyal baskınlık yönelimi düzeylerine, gruplarının statülerine ve yine gruplarının toplum içinde maruz kaldığı haksızlıklardan ne ölçüde haberdar olduklarına bakılarak belirlenebilir. Bireylerin ait oldukları gruba yönelik olarak algıladıkları adaletsizlik, gruplarının toplum içinde adil olmayan bir ayrımcılığa maruz kaldığını düşündüklerini göstermektedir.

Sosyal bir varlık olan insan aile, din, etnik grup gibi çeşitli gruplara üyedir. Bireyin üyesi olduğu bu gruplar, ilk özdeşleşme modellerini sunarak onu sosyal anlamda biçimlendirebilmekte ve özdeşleşilen sosyal grupların onun duygu düşünce ve sosyal davranışlarının belirleyicisi olabilmektedir. Özdeşleşme, bireyin bir toplumsal kimliğe ne derece bağlı olduğunu göstermekte ve bireylerin davranışları üzerinde etkili olabilmektedir. Gruplarıyla özdeşleşen bireyler kendilerini gruplarının bir parçası olarak algılamakta kendi grup üyeleriyle işbirliği yapmakta ve gruplarına sadık davranmaktadırlar (Bronscombe, Wann ve Noel, 1993). Kendi grubu ile güçlü bir şekilde özdeşleşen bireylerin gruplarına haksız ve adaletsiz davranıldığı şeklinde bir algıları varsa, bu durum, azınlık grubu üyelerinin kendi avantajsız durumlarına ve gruplarının elde ettiği sonuçlara karşı daha hassas olmalarına neden olabilmekte (Markovsky, 1985), ayrıca onları kolektif eyleme katılmaya daha istekli kılabilir (Kelly, 1989).

Sidanius, Pratto ve Mitchel (1994), sosyal baskınlık yönelimi ve grup içi özdeşleşmenin grup dışı ayrımcılığın derecesini belirlediğini gözlemişlerdir. Sosyal baskınlık yönelimi ve grup içi özdeşleşme düzeyleri yüksek olan bireylerin dış gruba karşı daha çok ayrımcılık sergiledikleri bulunmuştur. Ayrıca aynı araştırmada Avrupa kökenli Amerikalılarda (yüksek statülü grup) etnik özdeşleşme ile sosyal baskınlık yönelimi arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki söz konusu iken İspanyol ve Afrika kökenli Amerikalılarda (düşük statülü grup) bu ilişkinin olumsuz olduğu bulunmuştur. Sidanius, Pratto ve Rabinowitz (1994), düşük statülü gruplarla

karşılaştırıldığında, yüksek statülü gruplara üye bireylerde sosyal baskınlık yönelimi ile grup içi özdeşleşme arasında daha olumlu bir ilişki bulmuşlardır. Levin ve Sidanius (1999), yüksek ve düşük statüye sahip gruplarda sosyal baskınlık yönelimi ve grup içi özdeşleşme arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında düşük statülü gruplarda yüksek sosyal baskınlık yönelimi değerinin düşük düzeyde etnik grup özdeşleşmesi, yüksek statülü gruplarda ise daha güçlü bir grup içi özdeşleşme ile ilgili olduğunu gözlemişlerdir. Gruplar arası statü farklılığını sürdürme arzusunda olan yüksek statülü grup üyeleri bu amaçlarına ulaşmak için grup içi özdeşleşme düzeylerini artırmaktadırlar.

Bireyler kendi gruplarının durumunu değiştirmek, iyileştirmek, düzeltmek ve kendi grup haklarını elde etmek için harekete geçip; algıladıkları adaletsizliği ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda bazı etnik grup üyeleri etnik gruplarının statüsüne ilişkin hukuksal, geleneksel ve töresel yasaları saptamak, gruplarının elverişsiz gördükleri durumlarını düzeltmek ve sosyal yapıda değişiklik yapmak için uğraş vermekte ve bu uğraşta örgütsel hareketleri tercih edebilmektedirler (Mascovici ve Lage, 1976). Aşağıda Türkiye'nin mozayikliğini oluşturan etnik gruplar ve ilgili çalışmalar üzerinde durulmuştur.

I.4. Etnik Gruplar

Yirminci yüzyılın sonuna doğru yükseldiği gözlenen milliyetçilik dalgasının beraberinde etnik duyguları da körüklediği yaygın iddialar arasındadır (Atasoy, 1999). Etnik kimlik ise ne olduğu henüz netleşmiş bir kavram değildir. Bu yüzden etnik kimlik kavramına literatürde yüklenen anlamlara kısaca bakmakta yarar vardır. Etnik kimlik, bireyin etnik bir gruba üyeliği ve bu üyeliğin taşıdığı değer ve duygusal anlamdan çıkarılan bir benlik kavramıdır (Meşe, 1999). Etnik bir gruptan olma bireyin “ben kimim?” sorusunu kendisine sorduktan sonra, “o kimdir?” sorusunu sorup, ondan farklı olduğunu düşünerek kendini farklılaştırma süreci olarak tanımlanabilir (Erbaş, 1999). Bu tanımlama sonucu kan bağı, coğrafi yakınlık, ortak geçmiş (dolayısıyla ortak gelenek ve inançlar) ve ortak gelecekle bireylerdeki bir gruba aidiyet duygusunun gündelik yaşama yansıması etnik grup ve ilişkileri oluşturmaktadır.

Andrews'e göre (1992) etnikten; etnik grupları karakterize eden kavramları, duygu, düşünce ve hareketleri anlamak gerekmektedir. Bunlar bir devletin içindeki diğer gruplarla örtüşmeyen özellikleri tanımlarlar. Etnik gruplar kendi kültürel tanımlamaları için, geçmişten seçilmiş ortak gelenekleri ölçüt alan, genelde endogamik gruplardır. Andrews'e göre, etnik grubun tanımının esnek olması gerekmektedir. Grup kimliği, esas olarak dil, din ve aşiret örgütlenmesi şeklinde görülmektedir. Dil ve din etnik ayrımın en dışa dönük ve görünür göstergesidirler ve etnik kimliğin sürdürülmesini sağlayan

önemli öğelerdir. Fakat, bir Çerkez kendi anadilini değil de Türkçe'yi öğrendiği için kendisini daha az Çerkez hisseder diye de bir durum söz konusu olmayabilir. Türkdoğan (1997) ise Andrews'in tanımını eleştirerek etniklik kavramını dil, din ve kültürel farklılaşmaların bir yansıması olarak tanımlamaktadır. Türkdoğan'a göre etniklik kavramını belirlemek için duygu, düşünce ve hareketlerin temel ilke olarak alınması yanlıştır.

Gökçe (1996) ise etniklik kavramını içinde yaşadığı geniş toplumla bütünleşmeyerek ortak ırk, dil, din, milliyet ya da kültür varlığına dayalı küçük birlikler oluşturan bir toplumsal grup olarak tanımlamaktadır. Ona göre, etnik gruplar önce içinde buldukları geniş toplulukta çeşitli özellikleri dolayısıyla aynı olduklarını savunurlar. İkinci olarak, baskın gruptan ırk, din, dil, kültür açısından farklı olduklarını iddia ederler. Genelde diğer gruplar kadar köklü ve asil bir gruba ait olduklarını kanıtlamaya çalışırlar.

Atasoy'a göre (1999) etniklik daha çok millet ya da milli toplum içindeki alt grupların kendilerini farklı tanımlamalarına dayalıdır. Dahası kendi alt grup kimliklerini milli kimliğin üstüne çıkarma eğilimleri mikro milliyetçiliğin kaynağını oluşturur. O halde etnisite milletlerin içindeki alt gruplar ve alt kültürlerle ilgilidir. Genelden özele bir tümdengelim sıralaması yapacak olursak ; "insanlık millet etnisite" şeklinde bir sıralama karşımıza çıkacaktır. Çeşitli milletler bir üst kültür sistemi ya da medeniyete dahil olabilirler. Aynı zamanda bu milletler bireysel alana kadar uzanan bir kültür unsuru ve alt kültür çeşitliliğine sahiptirler. Örneğin, Platon'un Devleti,

Mevlana'nın Mesnevisi bir milletin genel bütünlüğü içinde farklı kültür unsurlarıdır. Benzer biçimde milleti oluşturan alt grupların da kültürel olarak farklı tarzları vardır. Bunlar bütün içinde bir anlam kazanırlar ve genellikle uyum içindedirler. İşte bu uyum bozulduğunda karşımıza etnik problemler çıkmaktadır.

Etniklik ulusallıkla karıştırılmamalıdır. Atatürk de 1920 yılında Büyük Millet Meclisinde "Türkiye'de yalnızca Türkler yaşamıyor, Çerkesler, Kürtler, Lazlar ve Araplar da yaşıyor ve Türk ulusu bu müslüman halklardan oluşmaktadır" demiştir (Öztürk, 1981). Etnik kimlik milli kimliğe bağlı olsa da bazı farklılıklar taşıdığı ortadadır. Bir toplum (millet) içinde herhangi bir alt grubun kendisini diğerine karşı tanımlaması etnikliği oluşturur. Etnikliğin durağan, değişmeyen bir kavram olarak ele alınması doğru değildir. Belirli bir durumda etnik olarak tanımlanan bir grup, başka bir durumda diğer etnik gruba bağlı olarak görülebilir. Örneğin, Kıbrıslı Türkler kendilerini Rumlar karşısında Türk, İngilizler karşısında Kıbrıslı, Anadolu Türkleri karşısında Kıbrıslı Türk olarak tanımlamakta ve ilgili özelliklerini ön plana çıkarmaktadırlar (Atay, 1996).

Sonuç olarak etnisite, bir toplum içinde yaşayan bazı alt grupların kendilerini farklı tanımlamalarıdır. Bu tanımlamada grupların özelliklerine göre, bazı unsurların ön plana çıkartıldığı gözlenmektedir. Bu unsurlar bazen dil, bazen din, bazen soy bazen de kültür ve tarih olabilmektedir. Toplumuna karşı mensubiyet ve sorumluluk duygusu hissetmeyen birey alt

grup kimliğini ön plana çıkaracaktır. Bunu yapması için mutlaka farklı soydan gelmesi gerekmez. Kendini böyle tanımlaması ve o grupta kendine bir yer edinmesi yeterlidir (Atasoy, 1999).

Türkiye'de Etnik kimlikle ilgili çalışmaların çok sınırlı olduğu görülmektedir. Meşe (1991) Türkiye'de yaşayan Karaçay Türklerinin etnik kimliklerini incelemiş ve Karaçayların kendilerini tanımlamada çoğunlukla olumlu ifadeler kullandıklarını, kendi gruplarının olumlu özelliklerini ön plana çıkardıklarını ortaya koymuştur. Ayvalıoğlu (1992) ise, Türkiye'de yaşayan Ermeni azınlık grubu ile Türk çoğunluk grubunun kendilerini ve birbirlerini nasıl algıladıklarını incelemiş ve her iki grubun da kendi grupları lehine bir yanlılık içinde olduklarını göstermiştir. Her iki grup da olumlu grup içi özelliklerini ön plana çıkarmakta ve kendilerini üstün olarak algıladıkları konularda karşılaştırmaya gitmektedirler. Rüstemli, Merten ve Çiftçi (1998), grup içi ve grup dışı algılarla ilgili olarak Kuzey Kıbrıs örneğinde gerçekleştirdikleri bir çalışmada, deneklerin kendilerini tanımlarken daha olumlu sıfatlar kullandıklarını bulmuşlardır. Bulgular genel olarak bireyin kendi grubu lehine yanlı davrandığı yolundaki bilgilerle uyum içindedir.

Toplumsal konstrüktivist yaklaşımı benimseyen araştırmacılara göre, "etnik bölünmeler ister bireyler arasındaki biyolojik farklılıklardan ister kültürel ya da düşünsel farklılardan kaynaklanıyor olsun, etnik gruplar arasındaki farklar ya da sınırlar yalnızca toplumsal yapılardan ibarettir" (Davis, 1999).

Mack (1983), grup içinde yer alan bireylerin kaçınılmaz olarak ait olma, yaşamını devam ettirme ve bir değere sahip olma ihtiyacı duyduğunu ileri sürmektedir. Ona göre, yirminci yüzyılda ulus bireyin bu ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılamaktadır. Ait olma hissi, bir aileye, bir etnik gruba ait olma hissiyle yakından ilişkili olan olumlu bir duygudur. Ek olarak yaşamı devam ettirme, güvenlik ve gizlilik ihtiyacı da bir gruba ait olmakla yakından ilişkilidir. Toplumsallaşma sonucunda bireyler kendi gruplarına üye bireyler ile başka gruplara mensup olanlar arasında biz ve onlar ayrımı yapmaktadırlar. Bir değere sahip olmaksızın gruba ya da toplumla kurulan ilişkiyle ilgilidir (aktaran, Davis, 1999). Bu bağlamda etnik gruplar ve Vatanseverlik ilişkisi öne çıkmakta, önem kazanmaktadır.

1.4.a. Etnik Gruplar ve Vatanseverlik

İkinci Dünya Savaşının ardından yeni ulusların ortaya çıkması hız kazanmıştır. Bu ulusların büyük bir bölümü ya imparatorlukların ortadan kalkması sonucu ya da özgürlük hareketlerinin bir devamı olarak ortaya çıkmışlardır. Son yıllarda Doğu Avrupa'daki çok etnik gruplu devletlerin parçalanmasıyla da birçok yeni ulus ortaya çıkmıştır. Bunun dışında İngiltere, Amerika, Rusya, İspanya, Kanada ve Çin'de de etnik gruba bağlılık ile ulusa bağlılık arasında toplumsal gerilimlerin yaşandığı gözlenmektedir. Etnik ve ulusal kimlik arasındaki ilişkiyi daha yakından inceleyebilmek için: a) çeşitli milletlere üye insanların birarada yaşadığı ülke

görüşüne (melting pot), b) etnik çoğulculuk ya da çok kültürlü ülke görüşüne ve c) grup baskınlığı görüşüne kısaca değinmekte yarar vardır.

Çeşitli milletlere üye insanların birarada yaşadığı ülke görüşüne örnek olarak eski Sovyetler Birliği ve Brezilya gösterilebileceği gibi, en iyi örnek ABD'dir. Bu görüşe göre bireylerin etnik kökenleri onların ulus devlet içinde yaşayan iyi vatandaşlar olarak kabul görmelerinde etkili bir rol oynamamaktadır. Bu görüşe göre ulusa duyulan bağlılık derecesi bütün etnik gruplarda aynı olmalıdır. Bundan başka yine bu görüşe göre, bireyin ait olduğu grup dikkate alınmaksızın ulusuna duyduğu bağlılık, ait olduğu etnik gruba duyduğu bağlılıktan ya bağımsız olmalı ya da bu ikisi olumsuz bir ilişki içinde olmalıdır. Etnik ve ulusal kimlik arasındaki ilişkinin olumsuz olması durumunda bu ilişki tüm etnik gruplar için olumsuz olmalıdır. Başka bir deyişle, eğer bu görüş doğru kabul edilirse bireyin ait olduğu etnik alt grup ne olursa olsun bu alt gruba bağlılığı arttıkça ulusa bağlılığı azalacaktır.

Etnik çoğulculuk görüşü ise 1960'lardan itibaren ivme kazanmaya başlamış bir görüştür. Etnik çoğulculukla ilgili olarak üzerinde fikir birliğine varılan görüşler şunlardır: a) etnik gruplar, ulus içinde ayırt edici özelliklerini korumaktadırlar; b) bu etnik alt grupların tümü toplum içinde eşittir ve bir grup başka bir grup üzerinde baskınlık kuramaz; c) bireyler hem etnik gruplarına hem de daha büyük bir siyasal topluluğa bağlılık duyabilirler. Önceki görüş gibi, etnik çoğulculuk görüşünün doğru olması durumunda da ulusa duyulan bağlılığın derecesinin tüm etnik gruplarda aynı olması gerektiği

sonucuna varabiliriz. Fakat önceki modelin aksine çoğulcu model, bireyin etnik grubuna duyduğu bağlılık ile ulusa duyduğu bağlılık arasında olumlu bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir. Bu olumlu ilişki yalnızca baskın grupların üyelerinde değil tüm etnik grupların üyelerinde var olmalıdır (Lambert, Mermigis ve Taylor, 1986; Moghaddam ve Taylor, 1987).

Grup baskınlığı yaklaşımı ise, etnik grup ve ulusa bağlılık arasındaki ilişkiyi, yukarıdaki iki görüşle karşılaştırıldığında, daha farklı bir açıdan ele alıp incelemiştir. Bu görüşe göre, içinde birçok etnik grubu barındıran uluslar genellikle bir etnik grubun başka grup ya da gruplar üzerinde baskınlık kurması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Sonuçta üstün ya da baskın olan grup kendini ulusun, ulusun sahip olduğu kaynakların ve onun simgelerinin sahibi gibi görmektedir. En uç durumlarda belirli bir etnik grubun üyesi, belirli bir ulusun vatandaşı gibi görülmektedir. Grup baskınlığı görüşü İsrail gibi hiyerarşik bir yapılanma sergileyen grup temelli toplumlarda, ulusal kimliğin ya da bir ulusa ait olma duygusunun, baskın etnik grubun üyelerinde baskın olmayan etnik grupların üyelerinde olduğundan daha güçlü olduğunu ileri sürmektedir. O halde bu yaklaşımdan hareketle iki tür asimetri söz konusudur: a) ulusal kimlik, ulusa bağlılık düzeyi baskın bir grubun üyelerinde baskın olmayan etnik grupların üyelerinde olduğundan daha güçlü olacaktır; b) bir bireyin etnik grubuna ve ulusuna karşı duyduğu bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki, baskın olmayan etnik grupların üyelerininki ile karşılaştırıldığında, baskın bir etnik grubun üyelerinde daha yüksek olacaktır. Sosyal Baskınlık Kuramına göre bu iki asimetri, grup temelli sosyal

hierarchyler olarak yapılmış, farklı etnik grupları bünyesinde barındıran uluslarda geçerlidir. Vatansızlık de ulusa bağlılığın göstergelerinden biridir. Sidanius, Feshbach, Levin ve Pratto (1997) etnik grup ve vatansızlık ilişkisini araştırdıkları bir çalışmada, vatansızlık sözü konusu olduğunda İsraili Yahudilerde (baskın grup) etnik ve ulusal kimlik arasında olumlu bir ilişki bulunmasına karşın, İsraili Araplarda (alt grup) bu ilişki olumsuzdur. Yine Afrika kökenli Amerikalıların Avrupa Kökenli Amerikalılardan daha az vatansız oldukları gözlenmiştir. Öte yandan Latin kökenli Amerikalıların Avrupa Kökenli Amerikalılardan daha az vatansız olduklarına ilişkin bir kanıt yoktur. Kısaca, Amerika'da baskın grup olan Avrupa Kökenli Amerikalılarda etnik grup ve vatansızlık arasındaki ilişkinin olumlu, buna karşılık baskın olmayan etnik gruplarda bu ilişkinin olumsuz olduğu görülmektedir.

Son yıllarda yapılan araştırmaların (Brewer, 1979; Dion, 1973; Ryan ve Kahn, 1975; Levin ve Sidanius, 1999) sonuçları, iç grup-dış grup değerlendirmelerinin birbirleriyle ilişkili olmakla birlikte, birbirinden bağımsız süreçlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Aynı etnik gruptan kişilerle arkadaşlığın tercih edilmesi gibi, grup içi yanlılığın ılımlı formlarına ve Bosna'da yaşanan etnik temizlik gibi grup dışına yönelik saldırganlığın uç biçimlerine açıklık getirecek bir modele ihtiyaç duyulmaktadır. Son yıllarda grupla ilgili yeni fakat etkili bir kuram olan Sosyal Baskınlık Kuramını geliştirenler, etnik gruplar konusunda farklı kültürlerde çalışmalar yapan araştırmacılar, grup davranışını anlamaya ve grup davranışıyla ilgili diğer

kuramların açıklayamadığı noktalara açıklık getirmeye çalışmaktadırlar. Daha önce de değinildiği gibi, Sosyal Baskınlık Kuramı grup temelli hiyerarşinin ortaya çıkmasını ve varlığını korumasını sağlayan sosyal baskınlık yönelimi olarak adlandırılan temel bir insani arzudan söz etmekte, ayrıca grup temelli baskı ve önyargıya hemen her kültürde rastlanmakta olduğunu iddia etmektedir. Sosyal Baskınlık Kuramını savunanlar farklı kültürlerde, gruplar arasında (alt- üst gruplar) algılanan statü farklarını, algılanan ayrımcılığı, grup içi özdeşleşme ve sosyal baskınlık yönelimi ilişkisini incelemektedirler.

Türkiye’de gruplar özellikle de etnik gruplar konusunda çok konuşulmasına karşın konu üzerinde yok denecek kadar az çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Sosyal Baskınlık Kuramının savunduğu görüşlerin Türkiye’de geçerliğini sınamak ve böylece kuramın gücünü görmek önemlidir. Türkiye’de bazı grup üyeleri kendilerini farklı tanımlamakta ve toplumda ayrımcılığa maruz kaldıklarını iddia etmektedirler. Alt grup kimliklerini ön plana çıkaran bu bireyler gruplarıyla özdeşleşmelerini arttırmakta, toplumda statü farklılıklarının olduğunu düşünmektedirler. Bu araştırmada Atatürk’ün 1920 yılında söylediği “Türkiye’de yalnızca Türkler yaşamıyor, Çerkesler, Kürtler, Lazlar da yaşıyor” sözünden (Öztürk, 1981) yola çıkılarak bu etnik gruplarla çalışılmış, bu grupların grup içi özdeşleşme düzeyleri, algıladıkları ayrımcılık ve statü farkları araştırılmıştır. Bu grupların Vatanseverlik açısından farklılaşp farklılaşmadıkları ve bütün bu değişkenlerin Sosyal

Baskınlık Kuramı'nın en önemli değişkeni olan sosyal baskınlık yönelimiyle ilişkisi incelenmiştir.

1.5. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı sosyal baskınlık yönelimi, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık arasındaki ilişkileri araştırmak, farklı etnik kökenli üniversite öğrencileri arasında sosyal baskınlık yönelimi, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık açısından farklılıkların olup olmadığını; etnik gruplar arasında statü açısından farklılıkların bulunup bulunmadığını; ve son olarak grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı, grup statüsü algısı ve gruba bağlılığın sosyal baskınlık yönelimini, sosyal baskınlık yöneliminin ise vatanseverliği yordayıp yordamadığını görmektir.

Böylece farklı kültürlerde yapılmış olan gruplar arası ilişkiler ile ilgili bulgularla Türkiye'deki bulguları karşılaştırma ve Sosyal Baskınlık Kuramını Türkiye'de sınama olanağı elde edilecektir.

Araştırma Soruları

Bu amaç çerçevesinde araştırmanın yanıtlamaya çalıştığı sorular aşağıda sıralanmıştır:

1. Değişik etnik gruplarda (Türk, Kürt, Çerkez, Laz) sosyal baskınlık yönelimi ile vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık arasında bir ilişki var mıdır?
2. Grup statüsü, sosyal baskınlık yönelimi, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık bakımından etnik gruplar arasında farklar var mıdır?
3. Grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı, grup statüsü algısı ve gruba bağlılık ayrı ayrı sosyal baskınlık yönelimini yordamada kullanılabilirler mi?
4. Sosyal baskınlık yönelimi vatanseverliği yordamakta mıdır?

I.6. Araştırmanın Önemi

Literatürden de anlaşılabilir olduğu gibi gruplar arası ilişkiler konusu güncel ve ilgi çeken bir konudur. Demokratikleşme eğilimlerinin güç kazandığı ve bir zorunluluk haline geldiği günümüzde, gruplar arası ilişkiler önem kazanmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda kendini gösteren ve değişik uzmanlık alanlarında tartışılan etnik gruplar, bu çalışmada Sosyal Baskınlık Kuramı çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Böylece ABD’de, İsrail’de yapılmış olan gruplar arası ilişkiler ile ilgili çalışma bulguları ile Türkiye’de yapılanların bulgularını karşılaştırma ve Sosyal Baskınlık Kuramını Türkiye’de sınama amaçlanmıştır. Türkiye’de farklı etnik grupların üyeleri olan bireylerin, sosyal baskınlık yönelimi, adaletsizliğin algılanması, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, grup statüsünün algısı ve gruba bağlılık gibi değişkenler açısından karşılaştırılması hem kuramsal hem de pratik nedenlerle önemlidir.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu araştırmada sosyal baskınlık yönelimi, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık arasında bir ilişkinin bulunup bulunmadığına bakılmıştır. Ayrıca farklı etnik kökenli üniversite öğrencileri arasında statü, sosyal baskınlık yönelimi, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık açısından farklılıkların bulunup bulunmadığı araştırılmış ve son olarak da grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı, grup statüsü algısının ve gruba bağlılığın sosyal baskınlık yönelimini, sosyal baskınlık yöneliminin ise vatanseverliği yordayıp yordamadığına da bakılmıştır.

II. 1. Denekler

Araştırmaya 206'sı kadın, 214'ü erkek olmak üzere toplam 420 üniversite öğrenci katılmıştır. Ankara, Hacettepe, Gazi, ODTÜ, Çankaya, Anadolu, Bilkent, 19 Mayıs üniversitelerinin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören deneklerden 167'si Türk (% 39.8), 145'i Kürt (%34.5), 63'ü Çerkes (%)

15) ve 45'i de Laz'dır (%10.7). Etnik gruplar deneklerin kendi beyanlarına göre belirlenmiştir.

II. 2. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak; a) Sosyal Baskınlık Yönelimi (SBYÖ), b) Vatanseverlik (VÖ) c) Grup İçi Özdeşleşme, d) Adaletsizlik Algısı, e) Grup Statüsü Algısı ve f) Gruba Bağlılık ölçekleri kullanılmıştır. Ayrıca deneklerden demografik bazı bilgiler almak amacı ile bir kişisel bilgi toplama formu kullanılmıştır.

II. 2.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği – SBYÖ (Social Dominance Orientation Scale – SDOS)

Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (SBYÖ), Sidanius ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilmiş olup toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Her madde "çok yanlış" (1) ile "çok doğru" (7) arasında değişen Likert tipi 7 bölmeli bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Her maddeden alınabilecek en düşük puan 1, en yüksek puan 7'dir. Ölçekte 2., 4., 7., 9., 10., 12., 14. ve 15. maddeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçeğin genelinden alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek puan ise 112 dir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek sosyal baskınlık yönelimini, düşük puanlar ise düşük sosyal baskınlık yönelimini göstermektedir. Ölçeğin orijinalinin iç tutarlık

katsayısı 0.89'dur (Sidanius ve ark., 1994). Ölçeğin orijinali Ek 1'de verilmiştir.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması, güvenirlik ve geçerlik çalışması araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek araştırmacı tarafından Türkçe'ye çevrildikten sonra üç sosyal psikolog ve bir de yabancı dil uzmanından oluşan dört bağımsız yargıcı tarafından orijinali ile karşılaştırılmış ve düzeltilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun bir örneği Ek 2'de verilmiştir.

Güvenirlik ve geçerlik çalışması için 146'sı kadın, 154'ü erkek olmak üzere toplam 300 denek kullanılmıştır. Deneklerin tümü üniversite öğrencisi olup 137'sinin etnik grubu Türk, 94'ünün Kürt, 40'ının Çerkez ve 29'unun Laz' dır. Test tekrar test güvenirliği için 160 denek kullanılmıştır. Ölçekler aynı deneklere 15 gün sonra ikinci kez uygulanmıştır.

SBYÖ'nün güvenirlik düzeyini belirlemek amacıyla, tüm denekler ve her etnik grup için iç tutarlık katsayısı ile iki yarım güvenirliği ve test-tekrar test güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı (Cronbach Alfa) tüm gruplar açısından $r = .85$ olarak bulunmuştur. Etnik grubu Türk olan denekler için iç tutarlık katsayısı $r = .84$, Kürt denekler için $r = .73$, Çerkez denekler için $r = .86$ ve Laz denekler için $r = .93$ olarak bulunmuştur. Bu katsayıların tümü .01 düzeyinde anlamlıdır.

Ölçeğin numarası tek ve çift olan maddeleri temel alınarak yapılan İki yarım güvenirliliği $r = 0.79$ olarak bulunmuştur. Etnik grubu Türk olan denekler için iki yarı güvenirliliği $r = .77$, Kürt denekler için $r = .60$, Çerkez denekler için $r = .85$ ve Laz denekler için $r = .88$ olarak hesaplanmıştır. Bu katsayıların tümü $.01$ düzeyinde anlamlıdır.

Ölçeğin test-tekrar test güvenirliliği hesaplanırken 160 kişi üzerinde çalışılmıştır. On beş gün arayla, ölçek aynı deneklere iki kez uygulanarak, iki uygulamadan alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Böylece iki uygulamadan elde edilen puanlar için hesaplanan güvenirlilik katsayısı $r = .86$ olup, $.01$ düzeyinde anlamlıdır.

SBYO'nun geçerlik düzeyini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalardan ilki, madde test korelasyonlarını hesaplamak olmuştur. SBYÖ'nün ayırdedici ve homojen maddelerden oluşmasını sağlamak amacıyla madde test korelasyonları hesaplanmış ve sonuçlar Çizelge II.1.'de gösterilmiştir. Ayrıca ölçeğin geçerliğine ilişkin bilgi edinebilmek için t testinden ve faktör analizinden de yararlanılmıştır. Deneklerin ölçekten en düşük puan alan %27'si ile en yüksek puan alan %27'si t testi ile karşılaştırılmıştır. Böylelikle en yüksek ve en düşük puan alan deneklerin sosyal baskınlık yönelimi açısından farklılaşp farklılaşmadığı belirlenmiştir. Karşılaştırma sonucunda toplam puan açısından grup ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Ölçekten en düşük puan alan grubun ortalaması

20.6, standart sapması 2.9; en yüksek puan alan grubun ortalaması 59.4 standart sapması 14.1'dir ($t = -23.2$; $p < .05$). Her madde için ayrı ayrı hesaplanan t testi sonuçları ve faktör yükleri yine Çizelge 2.1.'de gösterilmiştir.

Çizelge 2.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği Madde-Test Korelasyonları ve Alt Grup-Üst Grup Ortalama Standart Sapma, t Değerleri ve Faktör Yükleri

Madde	Madde-test korelasyonu			Alt		Üst		t	Faktör yükleri
	X	SS	r	X	SS	X	SS		
1.	3.33	2.38	.41*	1.7	1.7	4.9	1.9	11.1*	.47
2.	1.78	1.62	.60*	1.0	0.1	3.2	2.2	8.6*	.68
3.	1.64	1.42	.47*	1.0	0.2	2.6	2.0	6.7*	.55
4.	2.45	2.09	.37*	1.3	1.1	3.5	2.2	8.0*	.45
5.	3.69	2.23	.33*	2.3	1.9	5.0	1.9	8.9*	.38
6.	2.01	1.60	.60*	1.0	0.2	3.5	1.9	10.8*	.67
7.	1.60	1.39	.48*	1.0	0.0	2.4	1.9	6.6*	.58
8.	2.95	2.04	.45*	1.6	1.3	4.4	2.1	9.9*	.53
9.	2.07	1.75	.59*	1.1	0.7	3.9	2.1	11.3*	.70
10.	2.18	1.81	.63*	1.2	0.8	4.1	2.1	11.6*	.74
11.	3.15	2.25	.29*	2.0	1.8	4.0	2.3	6.1*	.33
12.	2.20	1.66	.61*	1.2	0.7	3.8	1.9	11.7*	.71
13.	1.90	1.55	.43*	1.2	0.4	3.1	1.9	8.5*	.50
14.	2.19	1.76	.53*	1.2	0.8	3.6	2.1	9.6*	.64
15.	1.76	1.45	.49*	1.1	0.7	2.9	1.9	7.7*	.59
16.	2.24	1.86	.60*	1.1	0.5	4.0	2.1	11.6*	.63

- $p < .01$,

Analiz sonucu 16 maddenin de homojenlik ve ayırdedicilik özelliklerine sahip olduğu ve bunların .01 düzeyinde anlamlı oldukları görülmüştür.

SBYO'nin faktör yapısı incelenerek yapı geçerliğine de bakılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda tek faktör ortaya çıkmıştır. Bu sonuç ölçeğin

özgün formundaki faktör yapısı ile tutarlıdır. Açıkladığı varyans 34.09, özdeğer bilgisi 5.45'dir.

II.2.2 Vatanseverlik Ölçeği – VÖ (Patriotism Scale)

Vatanseverlik Ölçeği (VÖ), Kosterman ve Feshbach (1989) tarafından Vatanseverliği ölçmek amacıyla geliştirilmiş olup toplam 8 maddeden oluşmaktadır. Her madde “çok yanlış” (1) ile “çok doğru” (7) arasında değişen 7 basamaklı Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Her maddeden alınabilecek en düşük puan 1, en yüksek puansa 7'dir. Ölçekte 3, 4, 7 ve 8. maddeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçeğin genelinden alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan ise 56'dır. Yüksek puanlar yüksek vatanseverliği, düşük puanlar ise düşük vatanseverliği göstermektedir. Ölçeğin orijinalinin iç tutarlık katsayısı .90'dır. (aktaran, Rabinowitz, 1999). Ölçeğin orijinali Ek 3'de verilmiştir.

VÖ'nün Türkçe'ye uyarlaması güvenirlik ve geçerlik çalışması da araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek araştırmacı tarafından Türkçe'ye çevrildikten sonra üç sosyal psikolog ve bir de yabancı dil uzmanından oluşan dört bağımsız yargıcı tarafından orijinali ile karşılaştırılmış ve düzeltilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun bir örneği Ek 4'de verilmiştir.

Güvenirlilik ve geçerlik çalışması için 146'sı kadın, 154'ü erkek olmak üzere toplam 300 denek kullanılmıştır. Deneklerin tümü üniversite öğrencisi olup 137'si Türk, 94'ü Kürt, 40'ı Çerkes ve 29'u Laz' dır. Test tekrar test güvenirliliği için 160 denek kullanılmıştır. Ölçekler aynı deneklere 15 gün sonra ikinci kez uygulanmıştır.

Vatanseverlik Ölçeği'nin (VÖ) güvenirlilik düzeyini belirlemek amacıyla tüm denekler ve her etnik grup için iç tutarlık katsayıları, iki yarım güvenirliliği ve test-tekrar test güvenirliliği hesaplanmıştır. Ölçeğin tüm denekler için iç tutarlık katsayısı (Cronbach Alfa) $r = .90$ olarak bulunmuştur. Bu, ölçeğin orjinalinin iç tutarlık katsayısına eşittir. Etnik grubu Türk olan denekler için iç tutarlık katsayısı $r = .87$, Kürt denekler için $r = .79$, Çerkez denekler için $r = .90$ ve Laz denekler için $r = .85$ olarak bulunmuştur. Bu katsayılar .01 düzeyinde anlamlıdır.

Ölçeğin numarası tek ve çift olan maddeleri temel alınarak yapılan iki yarım güvenirliliği $r = .84$ olarak bulunmuştur. Etnik grubu Türk olan denekler için iki yarı güvenirlilik $r = .79$, Kürt denekler için $r = .74$, Çerkez denekler için $r = .88$ ve Laz denekler için $r = .65$ olarak bulunmuştur. Bu katsayıların tümü $p < .01$ düzeyinde anlamlıdır.

Test-tekrar test yöntemi ile güvenirlilik hesaplaması 160 kişi üzerinden yapılmıştır. On beş gün arayla ölçek aynı deneklere iki kez uygulanmış ve iki uygulamadan alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Böylece iki uygulamadan elde edilen puanlar için saptanan güvenilirlik katsayısı $r = .89$ olup, $.01$ düzeyinde anlamlıdır.

VÖ'nün ayırdedici ve homojen maddelerden oluşmasını sağlamak amacıyla madde test korelasyonları hesaplanmış ve sonuçlar Çizelge 2.2.'de gösterilmiştir. Analiz sonucu bütün maddelerin homojenlik ve ayırdedicilik özelliklerine sahip oldukları görülmüştür. VO' nün geçerliğine ilişkin bilgi edinebilmek için t testi ve faktör analizi de yapılmıştır. Deneklerin ölçekten en düşük puan alan %27'si ile en yüksek puan alan %27'si t testi ile karşılaştırılmıştır. Böylelikle en düşük ve en yüksek puan alan deneklerin vatanseverlik bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmiştir. Karşılaştırma sonucunda toplam puan açısından iki grubun ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Düşük puanlı grubun ortalaması 16.9, standart sapması 3.9; yüksek puanlı grubun ortalaması 52.9, standart sapması 2.87'dir ($t = -63.6$, $p < .05$). Her madde için ayrı ayrı hesaplanan t testi sonuçları ve faktör yükleri Çizelge 2.2.'de gösterilmiştir.

Çizelge 2.2. Vatansızlık Ölçeği Madde-Test Korelasyonları ve Alt Grup-Üst Grup Ortalama Standart Sapma, t Değerleri ve Faktör Yükleri

Madde	X	SS	r	Alt		Üst		t	Faktör yükleri
				X	SS	X	SS		
1.	3.68	2.32	.84*	1.2	0.5	6.5	0.8	47.95*	.89
2.	3.79	2.33	.84*	1.3	0.8	6.5	0.7	40.86*	.89
3.	3.85	2.42	.63*	1.5	1.4	6.1	1.6	18.19*	.72
4.	4.73	2.41	.66*	1.9	1.9	6.8	0.3	21.53*	.75
5.	5.46	1.86	.57*	3.7	2.2	6.8	0.4	11.96*	.67
6.	3.91	2.37	.79*	1.4	1.1	6.6	0.7	33.58*	.86
7.	5.06	2.00	.46*	3.6	2.1	6.5	1.3	10.19*	.55
8.	4.65	2.20	.72*	2.3	1.6	6.8	0.5	23.21*	.80

- $p < .01$,

VO'nün faktör yapısı incelenerek yapı geçerliğine de bakılmıştır. Yapılan analiz sonucunda tek faktör çıkmıştır. Bu sonuç ölçeğin özgün formundaki faktör yapısı ile de tutarlık göstermektedir. Açıkladığı varyans 59.81, özdeğer bilgisi 4.78'dir.

II.2.3. Diğer Ölçeklerin Güvenirlik Çalışmaları:

Bu çalışmada grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı, grup statüsü algısı ve gruba bağlılık da ölçülmüştür. ABD'de yapılan çalışmalarda (Levin ve Sidanius, 1999; Rabinowitz, 1999; Sidanius, Pratto ve Rabinowitz, 1994) bu ölçeklerin ölçtüğü özelliklerin SBY ile ilişkili olduğu görülmüştür. Grup içi özdeşimi ölçmek için deneklerden grup içi özdeşleşme ile ilgili olarak iki soruyu yanıtlamaları istenmiştir. 1. soruda deneklerden kendilerini etnik gruplarındaki diğer üyelerle ne ölçüde özdeşleştirdikleri 2. soruda ise kendilerini etnik gruplarındaki diğer üyelere ne ölçüde yakın hissettikleri

sorulmuştur. Deneklerden bu soruları “Çok Az” (1) ile “Çok Fazla” (7) arasında değişen 7 bölümlü Likert tipi bir ölçekte yanıtlamaları istenmiştir. Ölçeğin orijinalinin iç tutarlık katsayısı .87’dir (Levin ve Sidanius, 1999). Ölçeğin Türkiye’de güvenirlik düzeyini belirlemek amacıyla iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve tüm denekler için $r = .89$ olarak bulunmuştur. Etnik grubu Türk olan denekler için iç tutarlık katsayısı $r = .90$, Kürt denekler için $r = .84$, Çerkez denekler için $r = .86$ ve Laz denekler için $r = .76$ bulunmuştur. Bu katsayılar .01 düzeyinde anlamlıdır.

Araştırmada adaletsizlik algısı da ölçülmüştür. Adaletsizlik algısı ölçeği, ayrımcılığa maruz kalınıp kalınmadığını ölçen 2 maddelik bir ölçektir. Her madde “Çok Yanlış” ile “Çok Doğru” arasında değişen 7 basamaklı Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Her maddeden alınabilecek en düşük puan 1, en yüksek puan 7’dir. Ölçeğin orijinalinin iç tutarlık katsayısı $r = .84$ ’dür (Rabinowitz, 1999).

Türkiye’de adaletsizlik algısı ölçeğinin iç tutarlık katsayısı tüm denekler için $r = .93$ olarak bulunmuştur. Etnik grubu Türk olan denekler için iç tutarlık katsayısı $r = .77$, Kürt denekler için $r = .85$, Çerkez denekler için $r = .92$ ve Laz denekler için $r = .61$ olarak bulunmuştur. Bu katsayılar .01 düzeyinde anlamlıdır. Bireyin ait olduğu gruba yönelik olarak algıladığı adaletsizlik, grubunun toplum içinde adil olmayan bir ayrımcılığa ne derece maruz kaldığına ilişkin inancını göstermektedir. Dolayısıyla bu çalışmada söz

konusu olan adaletsizlik yalnızca algılanan adaletsizliktir. Gerçek bir ayrımcılığın göstergesi değildir.

Grup statüsü algısı ile ilgili olarak deneklerden, her bir etnik grubu "Düşük Statü" ile "Yüksek Statü" arasında değişen 7 bölümlü Likert tipi bir ölçek üzerinde sıralamaları istenmiştir (Levin ve Sidanius, 1999).

Gruba bağlılık 3 madde ile ölçülmüştür. Deneklere 1. maddede bir etnik grubun üyesi olduklarını ne kadar sıklıkla düşündükleri sorulmuştur (Çok Sık Düşünürüm 1 – Hiç Düşünmem 7). 2. maddede deneklere kendilerini kendi etnik gruplarının üyelerine ne kadar yakın hissettikleri, 3. maddede ise kendilerini diğer etnik grupların üyelerine ne kadar yakın hissettikleri sorulmuştur. Denekler 2. ve 3. maddeleri "Çok Yakın Hissediyorum" ile " Hiç Yakın Hissetmiyorum" arasında değişen 7 bölümlü Likert tipi bir ölçek üzerinde yanıtlamışlardır (Sidanius, Pratto ve Rabinowitz, 1994). Gruba Bağlılık Ölçeğinin iç tutarlık katsayısı tüm denekler için $r = .57$ olarak bulunmuştur. Etnik grubu Türk olan denekler için iç tutarlık katsayısı $r = .36$, Kürt denekler için $r = .52$, Çerkez denekler için $r = .52$ ve Laz denekler için $r = .60$ olarak bulunmuştur. Bu katsayılar .01 düzeyinde anlamlıdır. Bütün bu ölçeklerin orijinaleri Ek 5' de, Türkçe formları Ek 6'da verilmiştir.

II.3. İşlem

Bölüm II.2'de belirtilen ölçekler üniversite öğrencilerine sınıflarda uygulanmıştır. Öğrencilerden isim yazmamaları istenmiştir. Etnik kökenler deneklerin kendi beyanlarına göre ayrılmıştır.

Ölçeklerin verilmiş sırası her denek için standart olup bu sıra: SBYÖ, VÖ, Grup içi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı, Grup Statüsü Algısı ve Gruba Bağlılık ölçekleri şeklindedir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin tümünün deneklere uygulanması yaklaşık 30 dakika sürmektedir.

II.4. Verilerin Çözümlemesi

SBY, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık arasındaki ilişkileri görebilmek için belirtilen ölçeklerden elde edilen puanlar arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır. Ayrıca statü açısından etnik gruplar arasında fark olup olmadığını belirleyebilmek için de varyans analizi yapılmış, anlamlı ortalamalar Scheffe testi ile karşılaştırılmıştır. Ayrıca farklı etnik gruplardaki üniversite öğrencileri arasında SBY, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık açısından fark olup olmadığı varyans analizi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Son olarak grup içi özdeşleşme, grup statüsü algısı, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılığın sosyal baskınlık yönelimini; sosyal baskınlık yöneliminin de vatanseverliği yordayıp yordamadığını belirlemek için regrasyon analizi uygulanmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR

Bu bölümde, ölçeklerin uygulanması sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel sonuçları verilmektedir. Bulgular, giriş bölümündeki amaçlarla ilgileri bağlamında sırasıyla verilmiştir.

III.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Vatanseverlik, Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı ve Gruba Bağlılık Arasındaki İlişkiler

Araştırmada sosyal baskınlık yönelimi, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılığın kendi aralarında ilişkili olabilecekleri düşünülmüştür. Bu amaçla farklı etnik gruplardaki öğrenciler için ayrı ayrı ve örneklemin tümü göz önüne alınarak korelasyonlar (Pearson) hesaplanmış ve sonuçlar Çizelge 3. 1.'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Vatanserverlik, Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı ve Gruba Bağlılık Puanları Arasındaki Korelasyonlar

		SBY	Vat.	Gr.Öz.	Ad.Al.	Gr.Bağ.
TÜRK n=167	SBY	1.00				
	VAT.	.27*	1.00			
	GR.ÖZ.	.12	.47*	1.00		
	AD.AL.	-.01	-.07	-.05	1.00	
	GR.BĞ.	.09	.29*	.45*	.06	1.00
KÜRT n=145	SBY	1.00				
	VAT.	.29*	1.00			
	GR.ÖZ.	-.22*	-.15	1.00		
	AD.AL.	-.37*	-.34*	.32*	1.00	
	GR.BĞ.	-.21*	-.12	.57*	.33*	1.00
ÇERKEZ n = 63	SBY	1.00				
	VAT.	.18	1.00			
	GR.ÖZ.	.12	.07	1.00		
	AD.AL.	-.15	-.37*	.07	1.00	
	GR.BĞ.	.09	-.04	.54*	.12	1.00
LAZ N =45	SBY	1.00				
	VAT.	.29	1.00			
	GR.ÖZ.	.33*	.19	1.00		
	AD.AL.	-.15	-.27*	.05	1.00	
	GR.BĞ.	.06	-.06	.52*	.26	1.00
TOPLAM n = 420	SBY	1.00				
	VAT.	.35*	1.00			
	GR.ÖZ.	.00	-.02	1.00		
	AD.AL.	-.31*	-.58*	.27*	1.00	
	GR.BĞ.	-.08	-.19*	.57*	.39*	1.00

P<.05

Çizelge 3.1.'de görüldüğü gibi SBYÖ toplam puanları ile Vatanserverlik Ölçeği Toplam puanları arasında .35'lik bir korelasyon vardır ve bu değer .05 düzeyinde anlamlıdır. Aynı ilişkiye etnik guruplarda bakıldığında, sosyal baskınlık yönelimi ile vatanserverlik arasında Türk öğrencilerde $r = .27$ 'lik, Kürt öğrencilerde ise $r = .29$ 'luk bir korelasyon bulunmuştur ve bu korelasyonlar da .05 düzeyinde anlamlıdır. sosyal baskınlık yönelimi ve vatanserverlik ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar diğer guruplarda anlamlı bulunmamıştır.

SBYÖ ile Grup İçi Özdeşleşme Ölçeği toplam puanları arasındaki korelasyonun anlamlı olmadığı görülmüştür. Söz konusu ilişki etnik gruba göre incelendiğinde ise, Kürt öğrenciler için $r = -.22$ 'lik, Laz öğrenciler için ise $r = .33$ 'lük bir korelasyon bulunmuştur ve bu korelasyonlar $.05$ düzeyinde anlamlıdır. SBYÖ puanları ve Grup İçi Özdeşleşme ölçeği puanları arasındaki korelasyon diğer guruplarda anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır.

SBYÖ ile Adaletsizlik Algısı Ölçeği toplam puanları arasında $-.31$ 'lik bir korelasyon bulunmaktadır ve bu değer $.05$ düzeyinde anlamlıdır. Bu ilişki Kürt öğrencilerde $.37$ dir ve 0.05 düzeyinde anlamlıdır. Diğer etnik gruplarda SBY ile adaletsizlik algısı arasındaki korelasyon anlamlı değildir.

SBYÖ ile Gruba Bağlılık Ölçeği toplam puanları arasındaki korelasyon ($-.08$) anlamlı değildir. Söz konusu ilişkiye etnik gruba göre bakıldığında, Kürt öğrencilerde $-.21$ 'lik bir korelasyon görülmektedir ve bu $.05$ düzeyinde anlamlıdır. Diğer gruplarda SBYÖ puanları ile Gruba Bağlılık Ölçeği puanları arasındaki korelasyon anlamlı değildir.

Vatanseverlik ile Grup İçi Özdeşleşme Ölçeği toplam puanları arasındaki korelasyon anlamlı bulunmamıştır ($-.02$). Söz konusu ilişki yalnızca Türk öğrencilerde anlamlı bulunmuştur ve $.47$ 'dir. Diğer etnik gruplarda vatanseverlik ile grup içi özdeşleşme arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Vatanseverlik ile Adaletsizlik Algısı Ölçeği toplam puanları arasında $r = -.58$ 'lik bir korelasyon bulunmaktadır ve bu değer .05 düzeyinde anlamlıdır. Söz konusu ilişki Kürt öğrencilerde $-.34$, Çerkez öğrencilerde $-.37$ 'dir ve Laz öğrencilerde $-.27$ 'dir ve bunlar .05 düzeyinde anlamlıdır. Türk öğrencilerde ise vatanseverlik ile adaletsizlik algısı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Vatanseverlik ile Gruba Bağlılık Ölçeği toplam puanları arasında $-.19$ 'luk bir korelasyon bulunmaktadır ve bu değer anlamlıdır. Söz konusu ilişki Türk öğrencilerde $.29$ 'dur ve .05 düzeyinde anlamlıdır. Diğer etnik gruplarda vatanseverlik ve gruba bağlılık arasındaki korelasyon anlamlı değildir.

Çizelge III.1'de görüldüğü gibi Adaletsizlik Algısı ile Grup İçi Özdeşleşme ölçekleri toplam puanları arasında $.27$ 'lik bir korelasyon vardır ve bu .05 düzeyinde anlamlıdır. Söz konusu ilişki Kürt öğrencilerde $.32$ 'dir ve bu .05 düzeyinde anlamlıdır. Diğer etnik gruplar için adaletsizlik algısı ile grup içi özdeşleşme arasındaki korelasyon anlamlı değildir.

Adaletsizlik algısı ile gruba bağlılık arasında $.39$ 'luk ve .05 düzeyinde anlamlı bir korelasyon görülmektedir. Söz konusu ilişki Kürt öğrencilerde $.33$ 'tür ve .05 düzeyinde anlamlıdır. Diğer etnik gruplar içinse adaletsizlik algısı ile gruba bağlılık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Grup içi özdeşleşme ve Gruba Bağlılık lekleri toplam puanları arasında .57'lik bir korelasyon bulunmaktadır ve bu korelasyon .05 düzeyinde anlamlıdır. Aynı ilişki Türk ğrencilerde .45, Kürt öğrencilerde .57, Çerkez öğrencilerde .54 ve Laz öğrencilerde ise .52'dir ve bunların tümü .05 düzeyinde anlamlıdır.

III.2. Grup Statüsünün Algılanmasına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan etnik grupların grup statüsünün algılanması leğinden aldıkları puanların ortalama ve standart kaymaları izelge 3.2. de gösterilmiştir.

Çizelge 3.2. Farklı Etnik Gruplarda Grup Statüsü Algısı Puanları Ortalama ve Standart Sapma Değerleri (Deneklerin Gerçek Etnik Kökenleri Satır Başlarında Gösterilmiştir).

		Çerkez	Türk	Laz	Kürt	Genel
Çerkez	X	5.97	5.69	4.97	3.87	5.12
	n=62 SS	1.33	1.48	1.45	2.00	1.14
Türk	X	4.81	6.20	5.08	4.10	5.04
	n=166 SS	1.66	1.20	1.52	2.05	1.26
Laz	X	4.14	4.64	4.80	3.86	4.36
	n=44 SS	1.61	1.73	1.72	1.95	1.43
Kürt	X	4.93	5.91	5.07	4.37	5.08
	n=136 SS	1.82	1.60	1.79	2.38	1.49
Genel	X	4.96	5.86	5.03	4.13	
	n=408 SS	1.73	1.51	1.63	2.15	

Çizelge 3.2. de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farkların bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla verilere 4 (etnik gruplar) X 4 (değerlendirme) son faktörde tekrarlı ölçüm varyans analizi uygulanmıştır. Anlamlı temel ve ortak etkiler için Scheffe testi uygulanmıştır (Hovardaoğlu, 1994).

Grup Statüsünün Algılanması ölçeğinden alınan puanlara uygulanan varyans analizi sonuçları Çizelge 3.3. de gösterilmiştir.

Çizelge 3.3. Grup Statüsü Algısı Puanlarına Uygulanan Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Kar. Top	S.D.	Ort. Kar	F
A	81.01	3	27.00	3.74*
Hata	2918.69	404	7.22	
B	377.23	3	125.74	76.71*
AB	122.01	9	13.56	8.27*
Hata	1986.68	1212	1.64	
Toplam	5485.62	1631		

A : Etnik grup

B : Statüsü değerlendirilen etnik grup

- $p < .05$

Çizelge 3.3. de görüldüğü gibi verilere uygulanan varyans analizi sonuçlarına göre etnik gruplar temel etkisi anlamlıdır ($F_{3-404} = 3.74$; $p < .05$). Bu temel etkinin kaynağı Scheffe testiyle araştırılmıştır. Scheffe testi sonuçlarını şöyle özetlemek mümkündür: Diğer gruplara göre Lazlar etnik grupları statü açısından daha düşük değerlendirmektedirler. İlk üç grubun ortalamaları arasındaki farklar anlamlı değildir (ortalamalar sırasıyla, Çerkez – Laz 5.12 - 4.36 ; $s = .67$, Türk – Laz 5.04-4.36; $s = .58$, Kürt- Laz 5.08- 4.36; $s = .58$ $p < .05$).

Çizelge 3.3. de görüldüğü gibi statü algısı temel etkisi de anlamlıdır ($F_{3-1212} = 76.71$; $p < .05$). Etnik gruplar arasında statü algısı açısından farklılıklar vardır (ortalamalar sırasıyla, $X = 4.96$, $X = 5.86$, $X = 5.03$, $X = 4.13$;

$s=.25$, $p< .05$). Tüm denekler statü açısından Türkleri en yüksekte görmektedir. Statü açısından en düşük görülen grup Kürtlerdir. Statü açısından Çerkezlerle Lazlar arasında fark anlamlı bulunmamıştır.

Bu çizelgeden de görülebileceği gibi etnik grup–statü algısı ortak etkisi de anlamlıdır ($F_{9-1212} = 8.27$; $p<.05$). Bu ortak etkinin kaynağı da Scheffe testiyle araştırılmıştır. Buna göre Çerkezlerin statü açısından etnik gruplara ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında, Çerkez denekler kendi gruplarını hem Laz ve hem de Kürtlerinkinden daha yükseğe, Türkleri ve Lazları da Kürtlerden daha yükseğe yerleştirmişlerdir. Çerkezlerle karşılaştırmalar şöyledir: Çerkez-Laz, 5.97 - 4.97; $s=.94$, Çerkez- Kürt 5.97 - 3.87, $s=.94$, Türk – Kürt 5.69 – 3.87 , Laz – Kürt, 4.97- 3.87, $s=.94$. Bu ortalamalar arasındaki farklar .05 düzeyinde anlamlıdır. Olası diğer çiftler arasındaki farklar anlamlı bulunmamıştır.

Türklerin statü açısından etnik gruplara ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında, Türk denekler kendi gruplarını Çerkez Kürt ve Lazlarınkinden daha yüksekte algılamaktadırlar. Buna göre karşılaştırmalar şöyledir: Türk-Çerkez, 6.20 - 4.81, $s=.58$, Türk - Kürt, 6.20 - 4.10 ; $s=.58$, Türk - Laz, 6.20 - 5.08 ; $s=.58$. Ayrıca Türkler Çerkez ve Lazları da Kürtlerden daha yüksek statüde algılamaktadırlar. Buna göre: Çerkez-Kürt, 4.81 - 4.10; $s=.58$, Laz-Kürt, 5.08 - 4.10; $s=.58$. Ortalamalara ilişkin farklar .05 düzeyinde anlamlıdır. Türk denekler statü açısından Çerkezlerle Lazlar arasında fark görmemektedir.

Laz deneklerin statü açısından etnik grupları değerlendirmesine ilişkin ortalamalar arasındaki farklar anlamlı bulunmamıştır.

Kürtlerin statü açısından etnik gruplara ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında, Kürt denekler en yüksek statüde Türkleri algılamaktadırlar. Türklere ilişkin ortalamalar ile diğer bütün ortalamalar arasındaki farklar anlamlıdır. Buna göre karşılaştırmalar şöyledir: Türk-Çerkez, 5.91-4.93, $s=.63$, Türk – Laz, 5.91- 5.07, $s=.63$, Türk- Kürt, 5.91- 4.37, $s=.63$, $p< .05$. Ayrıca Kürt denekler kendi gruplarını Lazlardan daha düşük değerlendirmişlerdir: Kürt –Laz, 4.37-5.07, $s=.63$, $p< .05$. Kürt deneklerin kendi grupları ile Çerkezler arasında ve Çerkezlerle Lazlar arasında statü açısından bir fark göremedikleri anlaşılmaktadır.

Etnik grupların Çerkezlerle ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında, Çerkez deneklerin Çerkezleri değerlendirmesi ile Türk deneklerin Çerkezleri değerlendirmesi arasında fark vardır. Çerkez denekler kendi gruplarını Türk deneklere göre daha yüksek bir statüye yerleştirmişlerdir (ortalamalar sırasıyla, 5.97 ve 4.81; $s=.78$, $p< .05$). Çerkez denekler Lazlara oranla Çerkezleri daha yüksek statüde değerlendirmiştir (ortalamalar sırasıyla, 5.97 ve 4.14; $s=1.02$, $p< .05$). Çerkez denekler Kürt deneklerle karşılaştırıldığında, Çerkezleri daha yüksek statülü olarak algılamışlardır (ortalamalar sırasıyla, 5.97 ve 4.93; $s=.80$, $p< .05$).

Etnik grupların Türklere ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında, Türk denekler Türkleri Laz denekleri olduğundan daha yüksek statüde değerlendirmişlerdir (ortalamalar sırasıyla, 6.20 ve 4.64; $s=.88$, $p<.05$). Çerkez denekler Laz deneklere göre Türkleri daha yüksek statüde değerlendirmişlerdir (ortalamalar sırasıyla, 5.69 ve 4.64; $s=1.02$, $p<.05$). Laz deneklere göre Kürt denekler Türkleri daha yüksek statüde değerlendirmişlerdir (ortalamalar sırasıyla, 4.64 ve 5.91; $s=.89$, $p<.05$).

Etnik grupların Lazlara ve Kürtlere ilişkin değerlendirmeleri bakımından olası çiftler arasındaki ortalamalara ilişkin farklar anlamlı bulunmamıştır.

III.3. Etnik Gruplar Arasında SBY, Vatanseverlik, Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı ve Gruba Bağlılık Açısından Farklılıklar

Araştırmaya katılan etnik gruplar arasında SBY, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık açısından fark olup olmadığı da araştırılmıştır. Her etnik grubun söz konusu ölçeklerden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları, F değerleri ve hata varyansları Çizelge 3.4'de verilmiştir.

Çizelge 3.4. SBY, Vatanserverlik, Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı ve Gruba Bağlılık Ölçeklerinden Alınan Puanların Etnik Gruplar Açısından Karşılaştırılması (Tüm F değerleri için sd. = 3-416; F Değerlerinin Altında Bulunan Parantez İçindeki Sayılar Hata Varyansıdır).

Etnik Gruplar

	Türk n=167		Kürt n=145		Çerkez n=63		Laz n=45		F
	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
SBY	40.02	16.63	30.27	12.93	42.68	19.58	41.57	21.80	13.34* (275.72)
Vatanserverlik	42.93	10.93	24.56	10.01	36.37	13.90	37.95	11.73	71.02* (125.76)
Grupiçi özdeşleşme	8.21	3.41	10.42	3.16	10.22	3.24	8.73	3.30	14.39* (10.85)
Adalet algısı	3.48	2.58	11.91	3.14	5.21	4.08	4.25	2.87	214.83* (9.44)
Gruba bağlılık	10.53	3.41	14.36	4.03	14.30	4.04	11.26	4.34	31.98* (14.73)

*p<.05

Çizelge 3.4.'ten de anlaşılacağı gibi etnik gruplar SBY açısından karşılaştırıldığında aralarında anlamlı farklar vardır ($F_{(3-416)} = 13.34$, $p < .05$). Tukey Kramer testi kullanılarak yapılan gruplar arası karşılaştırmada etnik grubu Kürt deneklerin ($X=30.27$) etnik grubu Türk, Çerkez ve Laz olan deneklerden (ortalamalar sırasıyla, $X=40.02$, $X=42.68$, $X=41.57$; q değerleri sırasıyla, 7.33, 7.13 ve 5.67, $p < .05$) anlamlı olarak daha düşük sosyal baskınlık yönelimine sahip oldukları bulunmuştur. Sosyal baskınlık yönelimine ilişkin diğer etnik gruplar arası farklılıklar anlamlı bulunmamıştır.

Vatanserverlik puanlarına uygulanan varyans analizi anlamlı bir F'le sonuçlanmıştır ($F_{(3-416)} = 71.02$). Etnik grubu Kürt olan deneklerin ($X=24.56$) etnik grubu Türk, Çerkez ve Laz olan deneklerden (ortalamalar sırasıyla, $X=42.93$, $X=36.37$, $X=37.95$, q değerleri sırasıyla, 21.76, 10.9 ve 9.99,

p<.05) daha düşük düzeyde vatanseverliğe sahip oldukları görülmektedir. Vatanseverliğe ilişkin diğer etnik gruplar arası farklılıklar anlamlı bulunmamıştır.

Grup içi özdeşleşme puanlarına uygulanan varyans analizi de anlamlı bir F değeri ile sonuçlanmıştır ($F_{(3-416)} = 14.39$, $p < .05$). Etnik grubu Kürt ve Çerkez denekler (ortalamalar sırasıyla, $X = 10.42$ ve $X = 10.22$, q değerleri sırasıyla, 8.19 ve 5.74, $p < .05$) Türk ve Laz deneklere oranla (ortalamalar sırasıyla, $X = 8.21$ ve $X = 8.73$) etnik gruplarıyla daha fazla özdeşleşmişlerdir.

Adaletsizlik algısı açısından bakıldığında da etnik gruplar arasındaki farklar anlamlıdır ($F_{(3-416)} = 214.83$, $p < .05$). Etnik grubu Kürt denekler ($X = 11.91$), Türk, Çerkez ve Laz deneklerden daha fazla adaletsizlik algılamaktadırlar ($X = 3.48$, $X = 5.21$ ve $X = 4.25$, q değerleri sırasıyla, 33.72, 21.61 ve 20.70, $p < .05$).

Son olarak gruba bağlılık puanlarına uygulanan varyans analizi sonucu da anlamlıdır ($F_{(3-413)} = 31.98$, $p < .05$). Kürtler ve Çerkezler ($X = 14.36$ ve $X = 14.30$, q değerleri sırasıyla, 12.35 ve 9.43, $p < .05$), etnik gruplarına Türkler ve Lazlardan ($X = 10.53$ ve $X = 11.26$) daha çok bağlıdırlar.

III. 4. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Yordanmasına İlişkin Bulgular

Gruba bağlılık, adaletsizlik algısı ve grup içi özdeşleşme ve grup statüsü algısının sosyal baskınlık yönelimini yordayıp yordamadığını saptamak için bu ölçeklerden alınan puanlara standart çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Çizelge 3.5 de gösterilmiştir.

Çizelge 3.5. SBY'nin Yordanması için Uygulanan Regrasyon Analizi Sonuçları.

Değişkenler	B	SB	R	R ²	Beta	T	P
Gruba bağlılık	-.02	.24			-.01	-.11	
Adaletsizlik algısı	-1.21	.18			-.34	-6.64	.01
Grup içi Özdeşleşme	.49	.29			.09	1.71	
Grup statüsü algısı	-.53	.15	.36	.13	-.16	-3.46	.01

Çizelge 3.5. deki değişkenler regrasyon denkleminde giriş sırasına göre verilmiştir. Bulgulara göre adaletsizlik algısı ve grup statüsü algısı değişkenleri sosyal baskınlık yönelimini anlamlı olarak yordayan değişkenler olarak ortaya çıkmışlardır. Analiz sonuçlarına göre bu iki değişkenin toplam varyanstaki sorumluluk oranı %12'dir ve bu anlamlı bir değerdir ($F=14.56$, $S_d=4-399$; $p<.01$). Ayrıca bu iki değişkenin uyarlanmış R^2 değeri hesaplanmış ve .11 olarak bulunmuştur.

III.5. Vatanseverliğin Yordanmasına İlişkin Bulgular

Sosyal baskınlık yöneliminin vatanseverliği yordayıp yordamadığının belirlenmesi için standart regresyon analizi uygulanmıştır. Vatanseverliğin yordanması amacıyla uygulanan regresyon analizi sonuçları Çizelge 3.6. da gösterilmiştir.

Çizelge 3.6. Vatanseverliğin Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.

Değişkenler	B	SB	R	R ²	Beta	T	P
SBY	.28	.04	.35	.12	.35	7.68	.001

Çizelge 3.6. daki sonuçlara göre sosyal baskınlık yöneliminin toplam varyanstaki sorumluluk oranı %12'dir ve bu anlamlı bir değerdir (F=59.00 ; S_d=1-418; p<.05). Uyarlanmış R² değeri ise .12'dir.

BÖLÜM IV

TARTIŞMA

Amaç kısmında da belirtildiği gibi bu araştırmada sosyal baskınlık yönelimi, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık arasındaki ilişkiler araştırılmış, farklı etnik kökenli üniversite öğrencileri arasında sosyal baskınlık yönelimi, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık açısından farklılıkların olup olmadığına; etnik gruplar arasında statü açısından farklılıkların bulunup bulunmadığına; ve son olarak grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı, grup statüsü algısı ve gruba bağlılığın sosyal baskınlık yönelimini, sosyal baskınlık yöneliminin ise vatanseverliği yordayıp yordamadığına bakılmıştır. Bu bölümde, araştırmanın amacı çerçevesinde elde edilen bulguların tartışması ve öneriler yer almaktadır.

Araştırmanın temelini oluşturan sorulara yanıt aramak amacıyla deneklere SBYÖ, VÖ, Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı, Grup Statüsü Algısı ve Gruba Bağlılık ölçekleri uygulanmıştır.

Araştırmaya temel oluşturan sorulara ilişkin bulgular sırasıyla alt başlıklar halinde tartışılmıştır.

IV.1. Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada sosyal baskınlık yönelimi, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık arasında bir ilişki olabileceği düşünülmüştür. Örneklemin tümü göz önüne alındığında sosyal baskınlık yönelimi ile vatanseverlik arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (Bkz. Çizelge 3.1). Bu bulgu araştırmanın temelini oluşturan Sosyal Baskınlık Kuramına ait öngörülerini desteklemektedir. Kurama göre, vatanseverlik ulusa bağlılığın göstergelerinden biridir ve sosyal baskınlık yönelimi ile ilişkilidir (Sidanius, Feshbach, Levin ve Pratto, 1997). Söz konusu ilişkiye etnik gruplarda bakıldığında, sosyal baskınlık yönelimi ile vatanseverlik arasında Türk ve Kürt deneklerde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Sosyal Baskınlık Kuramına göre, yüksek statülü gruplarda (Türkiye’de Türkler) yüksek sosyal baskınlık düzeyi ile iç grup yanlılığının artması arasında bir ilişki vardır. İç gruba yönelik bu yanlılık burada ulusa bağlılık şeklinde ortaya çıkmaktadır. Alt statülü gruplarda (Türkiye’de Kürtler), yüksek sosyal baskınlık düzeyi dış grup yanlılığı şeklinde ortaya çıkmakta ve bu durum vatanseverliği arttırmaktadır (Rabinowitz, 1999).

Örneklemin tümü göz önüne alındığında sosyal baskınlık yönelimi ile grup içi özdeşleşme arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Söz konusu ilişki etnik gruplara göre incelendiğinde, Kürt deneklerin sosyal baskınlık yönelimi puanları ile grup içi özdeşleşme puanları arasında anlamlı

ve olumsuz bir ilişki gözlenirken, Laz deneklerde bu iki değişken arasında anlamlı ve olumlu bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Düşük statülü gruplarda sosyal baskınlık yönelimi arttıkça grup içi özdeşleşmenin azalması ya da grup içi özdeşleşme azaldıkça sosyal baskınlık yöneliminin artması beklenen bir durumdur. Sidanius, Pratto ve Mitchell (1994), ABD’de sosyal baskınlık yönelimi ile grup içi özdeşleşme arasında yüksek statülü gruplarda olumlu, düşük statülü gruplarda (Afrika ve İspanyol kökenli Amerikalılar) ise olumsuz bir ilişki bulmuşlardır. Sidanius, Pratto ve Rabinowitz (1994), düşük statülü gruplarla karşılaştırıldığında, yüksek statülü gruplarda sosyal baskınlık yönelimi ile grup içi özdeşleşme arasında daha olumlu bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Levin ve Sidanius (1999) da düşük statülü gruplarda yüksek sosyal baskınlık yönelimi değerinin düşük düzeyde etnik grup özdeşleşimiyle, yüksek statülü gruplarda ise daha güçlü bir grup özdeşleşimiyle ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Gruplar arası statü farklarını sürdürme arzusunda olan yüksek statülü grup üyeleri bu amaçlarına ulaşmak için grup içi özdeşleşmeyi arttırmaktadırlar. Böylece yüksek sosyal baskınlık yönelimi değeri daha güçlü bir grup içi özdeşleşmeye yol açmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de bir düşük statülü grup olarak çıkan Kürtlerde sosyal baskınlık yönelimi ile grup içi özdeşleşme arasında olumsuz bir ilişkinin bulunması Sosyal Baskınlık Kuramını desteklemektedir. Fakat en üst grup olarak görülen Türklerde sosyal baskınlık yönelimi ile grup içi özdeşleşme arasında bir ilişkinin olmaması yüksek statülü grup olarak görülen Türklerin diğer gruplara karşı ayrımcı olmadıklarını göstermektedir.

Çizelge 3.1. incelendiğinde sosyal baskınlık yönelimi ile adaletsizlik algısı ölçeği toplam puanları arasında anlamlı ve olumsuz bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Söz konusu ilişki etnik gruplara göre incelendiğinde, Kürt deneklerde sosyal baskınlık yönelimi ile adaletsizlik algısı arasında anlamlı ve olumsuz bir ilişki bulunmuştur. Düşük statülü grup üyelerinde adaletsizlik algısı arttıkça eşitlik karşıtı bir ideoloji olan sosyal baskınlık yöneliminin düşmesi beklenen bir durumdur. Toplumda adaletsizlik algılayan grupların, bu grup bizim örneklemimizde Kürtlerdir, sosyal baskınlık yönelimi gibi eşitlik karşıtı ve toplumda hiyerarşiyi artırır nitelikte kavramları desteklememeleri beklenir.

Kürt deneklerde sosyal baskınlık yönelimi ve gruba bağlılık puanları arasında anlamlı ve olumsuz bir ilişki söz konusudur. Bu da sosyal baskınlık yönelimi ile grup içi özdeşleşme arasındaki ilişkide olduğu gibi beklenen bir durumdur (Sidanius, Pratto ve Mitchell, 1994; Levin ve Sidanius, 1999). Düşük statülü gruplara üye bireylerde gruba bağlılık arttıkça sosyal baskınlık yönelimi gibi hiyerarşiyi artırıcı bir kavramın desteklenmesi beklenmemelidir.

Vatanseverlik ile grup içi özdeşleşme arasındaki ilişkiye bakıldığında yalnızca Türk deneklerde bu iki puan arasındaki ilişkinin anlamlı ve olumlu olduğu görülmektedir. Sosyal Baskınlık Kuramına göre, baskın grup kendini ulusun, ulusun sahip olduğu kaynakların ve onun simgelerinin sahibi gibi gördüğü için, vatanseverliğin baskın olmayan gruplarla karşılaştırıldığında baskın gruplarda daha güçlü olması beklenir. Türkiye'de baskın olan grubun

Türkler olduğu görülmektedir. Baskın olan grup üyelerinin grup içi özdeşleşmeleri arttıkça vatanseverliklerinin de artması beklenir. Sonuçlar da bunu göstermektedir. Bu sonuç SBK ile de tutarlık göstermektedir (Rabinowitz,1999).

Vatanseverlik ile adaletsizlik algısına örneklemin tümü için bakıldığında bu ikisi arasında anlamlı ve olumsuz bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Kürt ve Çerkez deneklerde de vatanseverlik ile adaletsizlik algıları arasındaki ilişki anlamlı ve olumsuzdur. Düşük statülü grupların algıladıkları adaletsizlik arttıkça ulusa duyulan bağlılığın göstergelerinden biri olan vatanseverliğin düşmesi beklenir.

Vatanseverlik ve gruba bağlılık arasında tüm gruplar göz önüne alındığında anlamlı ve olumsuz bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Fakat Türk deneklerde vatanseverlik ile gruba bağlılık arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki söz konusudur. Daha öncede belirtildiği gibi SBK'na göre, toplumda baskın olan grup kendini ulusun sahibi gibi gördüğü için ulusa duyulan bağlılığın göstergelerinden biri olan vatanseverliğin toplumda baskın olan grubun üyelerinde diğer grup üyelerinde olduğundan daha güçlü olması ve gruba bağlılık arttıkça vatanseverliğin de artması beklenir. Sidanius, Feshbach, Levin ve Pratto (1997), çalışmalarında yukarıdaki bulgulara paralel sonuçlar elde etmişlerdir. Avrupa kökenli Amerikalılarda vatanseverlik ile etnik bağlılık arasında olumlu bir ilişki varken baskın olmayan etnik gruplarda bu ilişkinin olumsuz olduğu görülmüştür.

Adaletsizlik algısı ile grup içi özdeşleşme arasında tüm gruplar göz önüne alındığında anlamlı ve olumlu bir ilişkinin bulunduğu görülmektedir. Kürt deneklerde adaletsizlik algısı ile grup içi özdeşleşme arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki vardır. Toplumsal Kimlik Kuramında da belirtildiği gibi, özellikle toplumsal konumu düşük olan grupların üyeleri, içinde buldukları koşullardaki eşitsizlikleri ve adil olmayan uygulamaları gördükçe toplumsal kimliklerine daha çok sarılır ve kendi gruplarıyla daha sıkı özdeşleşirler. Türkiye’de düşük statülü grup olarak algılanan Kürt deneklerin daha fazla adaletsizlik algılamaları ve bunun gruplarıyla özdeşleşmeleri arttıkça artması beklenen bir durumdur. Fakat bu çalışmada algılanan adaletsizliğin bir algıdan ibaret olduğunu ve nesnel gerçekliği yansıtmayabileceğini anımsatmada yarar vardır. Diğer etnik gruplar için bu iki değişken arasındaki ilişki anlamlı değildir.

Adaletsizlik algısı ile gruba bağlılık arasındaki ilişkinin de anlamlı olduğu görülmektedir. Söz konusu ilişki Kürt deneklerde anlamlıyken diğer etnik gruplar için anlamlı değildir. Grup içi özdeşleşmede olduğu gibi, gruba bağlılık arttıkça toplumda düşük statülü grup olarak görülen Kürt deneklerin adaletsizlik algıları artmaktadır.

Grup içi özdeşleşme ve gruba bağlılık arasındaki ilişkinin de anlamlı olduğu görülmektedir. Söz konusu ilişki araştırmaya katılan etnik grupların tümünde anlamlıdır. Bunun zaten böyle olması beklenir.

IV.2. Grup Statüsünün Algılanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Çizelge 3.2. ve Çizelge 3.3. birlikte incelendiğinde grup statüsünün algılanmasına ilişkin etnik gruplar temel etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre Lazlar etnik grupları Çerkez, Türk ve Kürtlerden daha düşük statülü olarak algılamaktadır.

Çizelge 3.3. de görüldüğü gibi statü algısı temel etkisi de anlamlıdır. Etnik gruplara ilişkin statü algısı açısından Çerkez, Türk, Kürt ve Lazlar arasında farklılıklar vardır. Tüm denekler statü açısından Türkleri en yüksekte görmektedir. Statü açısından en düşük görülen grup Kürtlerdir.

Çizelge 3.3'den de görülebileceği gibi etnik grup–statü algısı ortak etkisi de anlamlıdır. Buna göre Çerkez deneklerin statü açısından etnik grupları yüksekte düşüğe doğru şöyle sıraladıkları görülmektedir: Çerkez, Türk, Laz, Kürt. Bu sıralamada Çerkez-Türk ve Türk- Laz farkı anlamlı değildir. Olası diğer çiftler arasındaki farklar anlamlı bulunmuştur. Türk denekler statü açısından kendi gruplarını Çerkez Kürt ve Lazlarınkinden daha yüksekte algılamaktadırlar. Ayrıca Türkler Çerkez ve Lazları da Kürtlerden daha yüksek statüde algılamaktadırlar. Lazlara ilişkin ortalamalar arasındaki farklar anlamlı değildir. Kürt denekler en yüksek statüde Türkleri algılamaktadırlar. Türklere ilişkin ortalamalar ile diğer bütün ortalamalar arasındaki farklar anlamlıdır. Ayrıca Kürt denekler kendi gruplarını Lazlardan

daha düşük değerlendirmişlerdir. Kürt deneklerin kendi grupları ile Çerkezler arasında ve Çerkezlerle Lazlar arasında bir fark görmedikleri anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi Kürt denekler kendilerini diğer gruplardan düşük seviyede algılamaktadırlar. Jost ve Banaji (1994), toplumda düşük statülü gruplara üye kişilerin kendilerini diğer gruplardakilerden aşağı görmelerinin toplumsal durumu haklı çıkarma isteğinden kaynaklandığını söylemektedirler. Bu açıklamaya göre grupların toplumdaki konumları onlara ilişkin kalıpyargıların içeriğini belirlemektedir. Toplumdaki herkesçe kabul edilen kalıpyargılar, davranışları da etkileyerek var olan düzenin sürmesini sağlamaktadır. Sunar da (1978, 1982), kalıpyargıların içeriğinin genellikle egemen grupça belirlenip düşük statülü grupça da kabullenildiğini öne sürmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi SBK'na göre karmaşık sosyal sistemlerin tümü grup temelli bir hiyerarşi oluşturmak eğilimindedir. Kuram, insanların en üstte az sayıda ve en altta en azından bir grup yer alacak şekilde, grup temelli sosyal hiyerarşiler oluşturma eğiliminde olduklarını ileri sürmektedir. Buna göre bir toplumda hangi grupların üst, hangilerinin alt gruplar olacakları konusunda yaygın bir görüş birliği vardır (Sidanius ve Pratto ,1993 ; Sidanius, 1993). Türkiye'de de benzer bir sonuç görülmüştür. Bu bölümdeki bulgulara toplu olarak bakıldığında, SBK'nın bu konuda ifade ettikleri ile bu çalışmada elde edilen bulgular arasında bir paralellik olduğu görülmektedir.

IV.3. SBY, Vatanseverlik, Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizlik Algısı ve Gruba Bağlılık Puanları: Etnik Gruplar Arasında Karşılaştırmalarla İlgili Bulguların Tartışılması

Çizelge 3.4.'ten de anlaşılacağı gibi sosyal baskınlık yönelimi açısından etnik gruplar arasında anlamlı farklar vardır. Tukey Kramer testi kullanılarak yapılan karşılaştırmalarda Kürt deneklerin diğerlerine göre anlamlı düzeyde daha düşük sosyal baskınlık yönelimine sahip oldukları görülmüştür. Bu bulgu SBK'nı desteklemektedir. Kuram, düşük statülü grupların sosyal baskınlık yöneliminin de düşük olacağını belirtmektedir. SBY, gruplar arasında hiyerarşik ilişkiler yaratmayı istemekle ilişkili bir değişken olduğundan, bunun alt gruplarda düşük düzeyde çıkması SBK'nın açıklamaları ile de tutarlıdır (Sidanius, Devereux, Pratto, 1992 ; Sidanius, 1993 ; Sidanius ve Lui, 1992).

Çizelge 3.4.'e vatanseverlik açısından bakıldığında yine etnik gruplar arasında fark olduğu, Kürt deneklerin diğerlerine göre daha düşük vatanseverlik duygusuna sahip oldukları görülebilir. Bu bulgu da önceki araştırmalarla tutarlıdır. Vatanseverliğin toplumda baskın olmayan gruplarda daha düşük olması beklenen bir sonuçtur (Levin ve Pratto, 1997).

Grup içi özdeşleşme , gruba bağlılık ve adaletsizlik algısı açısından da etnik gruplar arasındaki fark anlamlıdır. Kürt ve Çerkez denekler Türk ve Lazlara göre gruplarıyla daha fazla özdeşleşmektedirler ve gruplarına daha bağlıdırlar. Bundan başka Kürt denekler diğer gruplara göre daha fazla

adaletsizlik algılamaktadırlar. Bu sonuçlar önceki araştırmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. İnsanlar etnik gruplarından çıkamayacaklarını bilirler. Özellikle düşük statülü grup üyelerinin yüksek statülü gruplara geçişlerinin mümkün olmadığı durumlarda daha çok kendi gruplarıyla özdeşleştikleri ifade edilmektedir. Simon ve Brown'a göre (1987), kişi eğer bir azınlık grubu üyesiye, toplumsal kimliğinin tehdit altında olduğu duygusuna kapılır ve kendi grubu ile karşıt grup arasındaki farkı arttırmaya çalışır. Azınlık grubu üyelerinin toplumsal kimlikleri onlar için çok önemlidir ve bu insanlar gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşmişlerdir. Bundan başka düşük statülü grup üyelerinin içinde buldukları koşullardaki eşitsizlikleri gördükçe gruplarıyla daha sıkı özdeşleştikleri belirtilmektedir (Hortaçsu, 1998 ; Karakitapoğlu, 1999).

IV.4. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Yordanmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Gruba bağlılık, adaletsizlik algısı, grupla özdeşleşme ve grup statüsü algısının SBY'ni yordayıp yordamadığını saptamak için bu ölçeklerden alınan puanlara regrasyon analizi uygulanmıştır. Bu analiz sonucunda, adaletsizlik ve grup statüsü algısının SBY'ni anlamlı olarak yordadığı belirlenmiştir.

Araştırmanın giriş bölümünde de belirtildiği gibi bireylerin hiyerarşiye dayalı ideolojilerini destekleme düzeyleri, içinde buldukları grubun statüsüne ve gruplarının toplumda adil olmayan bir ayrımcılığa maruz kaldığına ilişkin inançlarının gücüne, başka bir deyişle adaletsizlik algısına

bağlıdır (Rabinowitz, 1999). Sosyal baskınlık yönelimi de bireylerin hiyerarşiyi artırıcı ideolojilerinden yana olup olmadığıyla ilgili bir değişken olduğundan adaletsizlik ve grup statüsü algılarının Sosyal baskınlık yönelimini yordaması beklenir ve sonuçlar da bunu göstermektedir.

IV.5. Vatanseverliğin Yordanmasına İlişkin Bulguların Tatışılması

Vatanseverliğin yordanması amacıyla uygulanan regrasyon analizi sonucunda sosyal baskınlık yöneliminin vatanseverliği yordadığı görülmüştür. Böylece SBK'nın gruplar üzerinde baskınlık kurma isteği demek olan sosyal baskınlık yöneliminin ulusa bağlılığın göstergelerinden biri olan vatanseverlikle ilişkili olması yönündeki doğurgusu da desteklenmiş olmaktadır.

Bulgulara toplu olarak bakıldığında, elde edilen sonuçların hemen hepsinin Sosyal Baskınlık Kuramını desteklediği görülmekle birlikte, kuramın bazı sınırlılıkları da vardır. Sosyal Baskınlık Kuramına göre her toplumda alt-üst grup ayrımı olacaktır. Kuram, önyargı, dış grup ayrımcılığı ve hakkaniyetsiz değer dağılımını normal durumlar olarak değerlendirmektedir. Dahası kuram, ABD'deki siyahlar, Almanya'daki Türkler, Macaristan ve Slovakya'daki çingeneler gibi baskın ve negatif referans grupları arasındaki eşitsizliğin ve ayrımcılığın ortadan kalkmasına yönelik olarak yürütülen sosyo-politik çabalara şüpheyile bakmamıza yol açmaktadır. Özetle Sosyal Baskınlık Kuramı, toplumların baskıcı olduklarını ve grup baskınlığının insani

ilişkilerin normal ya da kusurlu bir yönü olduğunu ileri sürmekte, renk ayrımcılığı yapmayan, gerçekten demokratik multi-etnik toplumların büyük bir olasılıkla ulaşılmaz olduğunu iddia etmektedir (Sidanius, 1993). Oysa kuramın yukarıdaki iddialarına rağmen, eşitliğe yönelik hareketleri ve demokrasiyi nerede ise tümüyle olanaksız görmek fazla kötümserlik olabilir.

Bu araştırma ile Sosyal Baskınlık Kuramı ve kuramın temel kavramı olarak kabul edilen sosyal baskınlık yönelimi Türkiye’de sınanmış olmaktadır. Fakat sosyal baskınlık yöneliminin ele alınıp incelenmesi önyargı ve grup çatışmasıyla ilgili her şeyin anlaşıldığı anlamına gelmemektedir. Örneğin Sidanius, Pratto, Stalworth ve Malle (1994), çalışmalarında diğer bireylerle empati kurmanın sosyal baskınlık yönelimini önemli ölçüde azalttığını ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte farklı statüye sahip gruplardaki bireyler arasında yakın ilişkilerin ve empatinin kurulmasını engelleyen sosyal yapılar, gruplar arası yapıyı ve ortak kimlik oluşumunu engelleyebilmektedir. Bu durumda gelecekte sosyal baskınlık yönelimine ve genelde eşitsizliğe katkıda bulunan toplumsal faktörlerin incelenmesi önem kazanmaktadır.

KAYNAKLAR

Allen, M.W., Wilson, M., Hung, N.S., Dunne, M. (2000). Values and beliefs of vegetarians and omnivores. Journal of Social Psychology, 140 (4), 405-423

Andrews, A.P. (1992). Türkiye'de Etnik Gruplar, (Çev.: M. Kıpüşoğlu), İstanbul: Ant Yayınları.

Atasoy, F. (1999) . Mikro milliyetçilik ve etnisite problemi. Türk Yurdu Dergisi, 19,129-133.

Atay, T. (1996). Batı'da Bir Nakşi Cemaati. İstanbul : İletişim Yayınları.

Ayvalıoğlu, F.S. (1992). Ermenilerin ve Türklerin kendilerini ve birbirlerini nasıl algıladıkları ile ilgili bir araştırma, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), İstanbul : İstanbul Üniversitesi.

Brewer, M.B. (1979). In-group bias in the minimal inter group situation: A cognitive-motivational analysis. Psychological Bulletin, 86, 307-324.

Bronson, N.R., Wann, D.L. ve Noel, J.G. (1993). In group or out group extremity: Importance of the threatened social identity, Personality and Social Psychology, 19, 381-388.

Chiasson, N., Charbonneau, C. ve Proulx, J. (1996). In group-out group similar information as a determinant of attraction toward members of minority groups. The Journal of Social Psychology, 136(2), 283-241.

Crosby, F. (1976). A Model of egoistical relative deprivation. Psychological Review, 83, 85-113.

Davis, T.C. (1999). Revisiting group attachment : Ethnic and national identity. Political Psychology , 20(1), 25-47.

Dion, K.L. (1973). Cohensiveness as a determinant of ingroup – outgroup bias. Journal of Personality and Social Psychology, 28, 163-171.

Dökmen, Z.(1998). Kendi cinsiyetine ve diğer cinsiyete ilişkin algının cinsiyet ve cinsiyet rollerine göre karşılaştırılması. 3P Psikoloji Psikiyatri Psikofarmokoloji Dergisi, 6 (4), 276-284.

Dökmen,Z.(1997). Kişi algısı ölçeğinin faktör yapısı, geçerliği ve güvenilirliği. 3P Psikoloji Psikiyatri Psikofarmokoloji Dergisi, 5 (3), 202-211.

Dönmez, A. (1994). Hitler İsteseydi (Sosyal Psikoloji Yazıları), Ankara: Gündoğan Yayınları.

Duckitt, O. Ve Mphuthing, T. (1998). Group identification and intergroup attitudes : A longitudinal analysis in south Africa. Journal of Personality and Social Psychology, 74, 80-85.

Erbaş, H. (1999). Metodoloji tartışmaları ışığında göç ve etnisite. A.Ü.D.T.C.F. Sosyoloji Dergisi, 2,17-39.

Gökçe, B. (1996). Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar. Ankara : Savaş Yayınları.

Harlak,H. ve Meşe,G.(1996). Farklı Uluslara ilişkin tepkiler ve bilişsel organizasyonu. Y. Topsever ve M. Göregenli (Eds.), VIII. Ulusal Psikoloji Bilimsel Çalışmaları. (pp. 68-78). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Heaven,P. C.L., Greene, R.L., Stones, C.R. ve Caputi, P. (2000). Levels of social dominance orientation in three societies. Journal of Social Psychology, 140 (4), 530-533.

Hinkle, S., Taylor, L.A. ve Fox-Cardomone, D.L. (1989). Inter group identification and inter group differentiation: A multi component approach. British Journal of Social Psychology, 28, 305-317.

Hortaçsu, N. (1998). Grup İçi ve Gruplar Arası Süreçler. Ankara: İmge Kitapevi.

Hovardaoğlu, S. (1994). Davranış Bilimleri İçin İstatistik. Ankara: Hatipoğlu Yayınları.

Jost, J.T. ve Banaji, M.R. (1994). The role of stereotyping in system – justification and the production of false consciousness. British Journal of Social Psychology, 33, 1-27.

Karakitapoğlu, Z. (1999). Gruplar arası ilişkiler : Sosyal Psikolojik yaklaşımlara toplu bir bakış. Türk Psikoloji Yazıları, 3(1), 51-78.

Kelly, C. (1989). Political identity and perceived inter group homogeneity, British Journal of Psychology, 27, 319-332.

Lambert, W.E. , L. Mermigis ve D. Taylor, (1986). Greek Canadians attitudes toward own group and other Canadian ethnic groups : A test of the multiculturalism hypothesis. Canadian Journal of Behavioral Science, 18, 35-51.

Lee, Y. Ve Ottati, V. (1993). Determinants of in group and out group perception of heterogeneity. An investigation of Sino-American stereotypes. Journal of Cross Cultural Psychology, 24(3), 298-318.

Levin, S. Ve Sidanius, J. (1999). Social dominance and social identity in the United States and Israel: In group favouritism or out group derogation. Political Psychology, 20 (1), 99-126.

Locksley, A., Ortiz, U. Ve Hepburn, C. (1980). Social Categorisation and discriminatory behavior : Extinguishing the minimal intergroup discrimination effect. Journal of Personality and Social Psychology, 39, 773-783.

Lorenzi, C. F. (1993). They all look alike, but so do we ... sometimes : Perception of in group and out group homogeneity as a function of sex and context. British Journal of Social Psychology, 32, 111-124.

Major, B. Ve Testa, M. (1989). Social Comparison Processes and judgements of entitlement and satisfaction. Journal of Experimental Social Psychology, 25, 101-120.

Markovsky, B. (1985). Multilevel justice theory, American Sociological Review, 50, 822-839.

Meşe, G. (1991). Çeşitli Sosyo-Kültürel Gruplarda Kültürel veya Sosyal Kimlik Olgusunun İncelenmesi, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi) İzmir: Ege Üniversitesi.

Meşe, G. (1999). Sosyal Kimlik ve Yaşam Stilleri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir : Ege Üniversitesi.

Moghaddam, F. M. Ve D. M. Taylor, (1987). The meaning of multiculturalism for visible minority immigrant women. Canadian Journal of Behavioral Science , 19, 121-136.

Moscovici, S. Lage, E. (1976). Studies in social influence III: Majority versus minority in a group, European Journal Of Social Psychology, 6(2), 149-174.

Öztürk, K. (1981). Atatürk'ün T.B.M.M. Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Perdue, L.W., Davidio, J., Gurtman, M.B. ve Tyler, R.B.(1990). Us and them: Social categorisation and the process of intergroup bias. Journal of Personality and Social Psychology, 59, 475-486.

Pratto ,J., Sidanius, J., Stallwort, M.L. ve Malle, B.F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. Journal of Personality and Social Psychology, 67 (4), 741-763.

Pratto, F., Liu, J. H., Levin, S., Sidanius, J., Shih, M., Bachrach, H. Ve Hegarty, P. (2000). Social dominance orientation and the legitimisation of inequality across cultures. Journal Of Cross-Cultural Psychology, 31 (3), 369-410.

Pratto, F., Stallworth, M.L., Sidanius, J. ve Siers,B. (1997). The gender gap in occupational role attainment: A social dominance approach. Journal of Personality and Social Psychology, 172 (1), 37-53.

Pratto, F., Tatar, G.D. ve Conway-Lanz, S.(1999). Who gets what and why: Determinants of social allocations. Political Psychology, 20 (1), 127-150.

Rabinowitz, L.J. (1999). Go with the flow or fight the power? The interactive effects of social dominance orientation and perceived injustice on support for status quo. Political Psychology, 20 (1), 1-24.

Rüstemli, A., Merten, B. ve Çiftçi, O. (1998). Kuzey Kıbrıs örneğinde grup içi ve grup dışı algılar, IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları (18-20 Eylül 1996 Boğaziçi Üniversitesi) (pp. 103-112) : Türk Psikologlar Derneği, Ankara.

Ryen, A.H. ve Kahn, A. (1975). Effects of intergroup orientation on group attitudes and proxemic behavior. Journal of Personality and Social Psychology, 31, 302-310.

Sakallı, N. (2001). Sosyal Etkiler. Kim Kimi Nasıl Etkiler?, Ankara: İmge Kitapevi.

Sidanius, D. ve Liu, J. (1992). Racism, support for the persian Gulf War and police beating of Rodney King; A Social dominance perspective. Journal of Social Psychology, 132, 685-700.

Sidanius, J. (1993). The psychology of group conflict and the dynamics of oppression: A social dominance perspective. S. Iyengar ve W. J. McGuire (Eds.), Exploration in Political Psychology (pp. 183-219). Durham and London: Duke University Press.

Sidanius, J., Pratto, F. ve Bobo, L. (1994). Social dominance orientation and the Political Psychology of gender: A case of invariance. Journal of Personality and Social Psychology, 67 (6), 998-1011.

Sidanius, J., Pratto, F. ve Rabinowitz, J.L. (1994). Gender, ethnic status and ideological asymmetry. Journal of Cross Cultural Psychology, 25 (2), 194-216.

Sidanius, J. ve Pratto, F. (1993b). Racism and support of free market capitalism: A cross- cultural analysis. Political Psychology, 14, 383-403.

Sidanius, J., Pratto, F. ve Brief, D. (1995). Group dominance and the political psychology of gender: A cross-cultural comparison. Political Psychology, 16, 381-396.

Sidanius, J., Pratto, F., Martin, M. ve Stallworth, L.M.(1991). Consensual racism and career tract: Some implications of social dominance theory. Political Psychology, 12 (4), 691-720.

Sidanius, J., Pratto, F., Mitchell, M. (1994). In group identification, social dominance orientation and diferantial inter group social allocation. The Journal of Social Psychology, 134 (2), 151-167.

Sidanius,J., Devereux,E., Pratto,F. (1992). A comparison of symbolic racism theory and social dominance theory as explanation for racial policy attitudes. The Journal of Social Psychology, 132 (3), 377-395.

Sidanius,J., Feshbach,S., Levin,S. ve Pratto,F. (1997). The interface between ethnic and national attachment. Ethnic pluralism or ethnic dominance. Public Opinion Quarterly, 61, 102-133.

Simon, B. ve Brown, R. (1987). Perceived intragroup homogeneity in minority-majority contexts. Journal of Personality and Social Psychology, 53, 703-711.

Sunar, D. G. (1978). Stereotypes of the powerless: A social psychological analysis. Psychological Reports, 43, 511-528.

Sunar, D. G. (1982). Female stereotypes in the United States and Turkey: An application of functional theory to perception in power relationships. Journal of Cross Cultural Psychology, 13, 445-460.

Tajfel, H. (1981). Human Groups and Social categories; Studies in Social Psychology. Cambridge : Cambridge University press.

Tajfel, H., Biling, M.G., Bundy, R.P. ve Flament, C. (1971). Social categorisation and inter group behaviour. European Journal of Social Psychology, 1, 149-178.

Turner, C.J., Hogg, A.M., Oakes, P.J., Reicher, D.S. ve Wetherel, M.S. (1987). Rediscovering the Social Group. Oxford: Basil Blackwell Ltd.

Türkdoğan, O. (1997). Etnik Sosyoloji. İstanbul : Timaş Yayınları.

Walker, I., ve Pettigrew, T.F. (1984). Relative deprivation theory : An overview and conceptual critique. British Journal of Social Psychology, 23, 301-310.

Whitley, Jr.B. (1999). Right-Wing authoritarianism, social dominance orientation and prejudice, Journal of Personality and Social Psychology, 77(1), 126-134.

Yetim, Ü (1996). Mesleki kimlik: Mühendisler üzerine bir çalışma. Y. Topsever ve M. Göregenli (Eds.), VIII. Ulusal Psikoloji Bilimsel Çalışmaları. (pp. 114-124). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

ÖZET

Bu araştırmada, sosyal baskınlık yönelimi, vatanseverlik, grupla özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık arasındaki ilişkilere bakılmış, statü algısı açısından etnik gruplar arasında farklılıkların olup olmadığı araştırılmış ve farklı etnik gruplardaki üniversite öğrencileri arasında sosyal baskınlık yönelimi, vatanseverlik, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve gruba bağlılık açısından farklılıkların bulunup bulunmadığı görülmeye çalışılmıştır. Son olarak gruba bağlılık, grup içi özdeşleşme, adaletsizlik algısı ve grup statüsü algısının SBY'ni, sosyal baskınlık yöneliminin de vatanseverliği yordayıp yordamadığına bakılmıştır.

Araştırmaya farklı etnik gruplardan 206'sı kadın, 214'ü erkek toplam 420 üniversite öğrencisi katılmıştır.

Araştırmanın temelini oluşturan sorulara yanıt aramak amacıyla deneklere SBY, Vatanseverlik, Grup İçi Özdeşleşme, Adaletsizliğin Algısı, Grup Statüsü Algısı ve Gruba Bağlılık ölçekleri uygulanmıştır. Bu ölçeklerin Türkçe'ye uyarılama ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Araştırmanın temel bulgularından biri, statü açısından etnik gruplar arasında fark olduğudur. Tüm denekler statü açısından Türkleri en yüksek statüde görmekteyken, statü açısından en düşük görülen grup Kürtlerdir.

Ayrıca etnik gruplar sosyal baskınlık yönelimi ve vatanseverlik açısından karşılaştırıldığında, Kürt deneklerin diğer etnik gruplara göre daha düşük SBY'ne ve vatanseverliğe sahip oldukları görülmektedir.

Grup içi özdeşleşme ve gruba bağlılık açısından da etnik gruplar arası farkın anlamlı olduğu, etnik gruplarıyla en çok özdeşleşme gösteren ya da etnik gruplarına en bağlı grupların Çerkezler ve Kürtler olduğu bulunmuştur.

Etnik gruplara adaletsizlik algısı açısından bakıldığında diğer gruplara göre Kürtlerin en fazla adaletsizlik algıladıkları görülmektedir.

Bundan başka adaletsizlik ve grup statüsü algısının SBY'ni yordadığı, SBY'nin ise vatanseverliği yordadığı bulunmuştur.

SUMMARY

In this study, first of all the relationships between social dominance orientation, patriotism, ingroup identification, perceived injustice and group attachment were investigated. Second; differences among the university students from different ethnic groups in terms of these dimensions was examined. Finally, whether or not group attachment, ingroup identification, perceived injustice and perception of group status predict social dominance orientation and social dominance orientation predicts patriotism was explored.

There were 206 female and 214 male university students from different ethnic groups in the research sample.

In order to answer the questions in the study, "Social Dominance Orientation" , "In Group Identification" , "perceived injustice", "perception of Group Status" and "Group Attachment" scales were used. The Turkish adaptation and reliability – validity studies of these scales have been conducted by the researcher.

One of the basic findings of this research has been that there was differences among ethnic groups in terms of status. Turkish people are seen as having the highest status by all the subjects. Whereas Kurdish people were perceived as having the lowest status. Furthermore when the ethnic

groups were compared in terms of social dominance orientation and patriotism, it Kurdish subjects had the lowest SDO and patriotism scores.

The results also indicate that the differences between ethnic groups in terms of ingroup identification and group attachment are significant; Çerkez and Kurdish people are the most identified groups.

When these ethnic groups are evaluated in terms of perceived injustice was Kurdish subjects had the highest perception of injustice.

Lastly, The results of the study show that perceived injustice and perception of group status predict social dominance orientation; and social dominance orientation predicts patriotism.

EK 1
SDO Scale
INSTRUCTIONS

Below are a series of statements with you may either agree or disagree. For each statement, please indicate the degree of your agreement \ disagreement by circling the appropriate number from “1” to “7”. Once again, remember that your first responses are usually the most accurate.

Stronly
Disagree/Disapprove

Strongly
Agree/Favor

1. Some groups of people are just more wortly
than others1 2 3 4 5 6 7
2. In getting what your group wants, it is sometimes necessary
to use force against other groups 1 2 3 4 5 6 7
3. Superior groups should dominate inferior groups 1 2 3 4 5 6 7
- 4.To get ahead in life, it is sometimes necessary to step on
Other groups 1 2 3 4 5 6 7
5. If certain groups of people stayed in their place,
we would have fewer problems 1 2 3 4 5 6 7
6. It's probably a good thing that certain groups
are at the top and other groups are the bottom 1 2 3 4 5 6 7
7. Inferior groups should stay in their place1 2 3 4 5 6 7
8. Sometimes other groups must be kept in their place1 2 3 4 5 6 7
9. It would be good if all groups could be equal1 2 3 4 5 6 7
10. Group quality should be our ideal1 2 3 4 5 6 7
11. All groups should be given an equal chance in life1 2 3 4 5 6 7
12. We should do what we can to equalize conditions for
different groups.....1 2 3 4 5 6 7
13. Increased social equality.....1 2 3 4 5 6 7
14. We would have fewer problems if we treated different
groups more equally.....1 2 3 4 5 6 7
15. We should strive to make incomes more equal.....1 2 3 4 5 6 7
16. No one group should dominate in society.....1 2 3 4 5 6 7

EK 2

Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

Doğum tarihiniz:

Eğitim düzeyiniz:

Okulunuz:

Bölümünüz:

Sizce ailenizin ortalama yıllık geliri nedir?

Düşük () Orta () Yüksek ()

Okumayı tercih ettiğiniz gazete adı:

Etnik kökeniniz: Türk () Kürt () Çerkez () Laz () Diğer ()

SBY ÖLÇEĞİ

Aşağıda sizinde katılabileceğiniz ya da karşı olabileceğiniz bir grup ifade verilmiştir. Lütfen her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi her cümlemin yanında verilen 1'den 7'ye kadar olan rakamlardan birini işaretleyerek gösteriniz. İlk düşündüğünüz yanıtların en uygun yanıtlar olduğunu unutmayınız. Yanıtlarınız kesinlikle gizli tutulacak ve bu anketten elde edilen bilgiler yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır. Anketin herhangi bir yerine isim ya da numaranızı yazmayınız. Katıldığınız için teşekkür eder, başarılar dilerim.

Çok Yanlış
(Kesinlikle Katılmıyorum)

Çok Doğru
(Kesinlikle Katılıyorum)

1. Siz ne dersanız deyin, bazı gruplar diğerlerinden daha değerlidir.....1 2 3 4 5 6 7
2. Bütün gruplara yaşamda eşit şans verilmelidir...1 2 3 4 5 6 7
3. Üstün gruplar daha alt düzeyden gruplara egemen olmalıdır..... 1 2 3 4 5 6 7
4. Hiçbir grup toplumda baskın olmamalıdır.....1 2 3 4 5 6 7
5. Eğer belirli gruplar yerlerinde dursalardı daha az sorunumuz olurdu.....1 2 3 4 5 6 7

Çok Yanlış
(Kesinlikle Katılmıyorum)

Çok Doğru
(Kesinlikle Katılıyorum)

6. Belirli grupların en üstte diğer grupların en altta olması belki iyi bir şeydir.....1 2 3 4 5 6 7
7. Sosyal eşitlik toplumsal hedefimiz olmalıdır..... 1 2 3 4 5 6 7
8. Bazen diğer gruplar oldukları yerde tutulmalıdırlar..... 1 2 3 4 5 6 7
9. Eğer bütün gruplar eşit olabilseydi iyi olurdu.....1 2 3 4 5 6 7
10. Grupların eşitliği idealimiz olmalıdır..... 1 2 3 4 5 6 7
11. Grubunuzun istediğini elde edebilmesi için bazen diğer gruplara karşı güç kullanmak gereklidir.....1 2 3 4 5 6 7
12. Farklı grupların koşullarını eşitlemek için elimizden geleni yapmalıyız. 1 2 3 4 5 6 7
13. Düşük statülü gruplar yerlerinde kalmalıdırlar. 1 2 3 4 5 6 7
14. Farklı gruplara eşit davransaydık şimdi daha az sorunumuz olurdu..... 1 2 3 4 5 6 7
15. Gelirleri daha eşit hale getirmek için elimizden geleni yapmalıyız.....1 2 3 4 5 6 7
16. Yaşamda ilerlemek için bazen başka grupları çiğneyip geçmek gereklidir.....1 2 3 4 5 6 7

EK 3

PATRIOTISM SCALE

1. Every time I hear the national anthem, I feel strongly moved.
2. I find the sight of the American flag very moving
3. The American flag should not be treated as a sacred object
4. The symbols of the United States (eg. The Flag, Washington Monument) do not move me one way or the other*
5. I have great love for my country
6. I am proud to be an American
7. There is nothing particularly wonderful about American culture*
8. I don't feel much affection for the United States*

EK 4

VATANSEVERLİK ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi her cümlenin yanında verilen 1'den 7'ye kadar olan rakamlardan birini işaretleyerek gösteriniz.

	Çok Yanlış (Kesinlikle Katılmıyorum)			Çok Doğru (Kesinlikle Katılıyorum)			
1. İstiklal Marşı'nı işittiğim her zaman çok heyecanlanırım.....	1	2	3	4	5	6	7
2. Türk bayrağının görünüşü beni çok duygulandırır	1	2	3	4	5	6	7
3. Türk bayrağı kutsal bir nesneymiş gibi görülmemelidir.....	1	2	3	4	5	6	7
4. Türk devletinin simgeleri (Bayrak, Anıtkabir vb.) beni şöyle ya da böyle hiçbir biçimde heyecanlandırmaz.....	1	2	3	4	5	6	7
5. Ülkemi çok severim.....	1	2	3	4	5	6	7
6. Türkiyeli olmakla övünürüm.....	1	2	3	4	5	6	7
7. Türk kültüründe özellikle olağanüstü güzel hiç bir şey yoktur.....	1	2	3	4	5	6	7
8. Türkiye'yi çok fazla sevdiğimi söyleyemem.....	1	2	3	4	5	6	7

EK 5

In Group Identification

To what extent do you identify with other members of your groups

To what extent do you feel close to other members of your groups

Perceived Injustice

I experience discrimination because of my ethnicity

Other members of my ethnic group experience discrimination

Perception of group status

There are many people who believe that the different groups enjoy different amounts of social status in this society. You may not believe this for yourself, but if you had to rate each of the following groups as most people see them, how would you do so ?

Group Attachment

How often do you think of yourself as a member of an ethnic group ?

How close do you feel to other members of your own ethnic group ?

How close do you feel to members of other ethnic groups ?

EK 6

GRUP İÇİ ÖZDEŞLEŞME ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi her cümlelerin yanında verilen 1'den 7'ye kadar olan rakamlardan birini işaretleyerek gösteriniz.

	Çok Az				Çok Fazla		
1. Kendinizi etnik grubunuzdaki diğer üyelerle ne ölçüde özdeşleştirmeniz?.....	1	2	3	4	5	6	7
2. Kendinizi etnik grubunuzdaki diğer üyelere ne kadar kadar yakın hissediyorsunuz?.....	1	2	3	4	5	6	7

ADALETSİZLİK ALGISI ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi her cümlelerin yanında verilen 1'den 7'ye kadar olan rakamlardan birini işaretleyerek gösteriniz.

	Çok Yanlış				Çok Doğru		
1. Ben etnik grubum nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldım.....	1	2	3	4	5	6	7
2. Etnik grubumun diğer üyeleri ayrımcılığa maruz kaldılar.....	1	2	3	4	5	6	7

GRUP STATÜSÜ ALGISI ÖLÇEĞİ

Bu toplumda farklı grupların farklı sosyal statülere sahip olduğuna inanan pek çok insan var. Siz bu düşünceye katılmıyor olabilirsiniz fakat eğer aşağıdaki grupların her birini statü açısından sıralamanız gerekseydi nasıl bir sıralama yapardınız?

	Düşük statü				Yüksek statü		
Çerkez.....	1	2	3	4	5	6	7
Türk.....	1	2	3	4	5	6	7
Laz.....	1	2	3	4	5	6	7
Kürt.....	1	2	3	4	5	6	7

GRUBA BAĞLILIK ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi her cümleinin yanında verilen 1'den 7'ye kadar olan rakamlardan birini işaretleyerek gösteriniz.

	Çok sık düşünürüm				Hiç düşünmem		
1. Ne sıklıkla bir etnik grubun üyesi olduğunuzu düşünürsünüz.....	1	2	3	4	5	6	7
-
	Çok yakın hissediyorum				Hiç yakın hissetmiyorum		
2. Kendinizi etnik grubunuzun diğer üyelerine ne kadar yakın hissediyorsunuz?.....	1	2	3	4	5	6	7
-
	Çok yakın hissediyorum				Hiç yakın hissetmiyorum		
3. Kendinizi diğer etnik grupların üyelerine ne kadar yakın hissediyorsunuz?.....	1	2	3	4	5	6	7